

Tampereen kaupunkiseudun ja valtion välisen MAL-aiesopimuksen 2013–2015 toteutuminen

Vuoden 2014 seuranta

Seutuhallitus 27.5.2015

Tiivistelmä

Kasvuun varautuminen: Kaupunkiseudun väestö kasvoi noin 4 100 asukkaalla (1,1 %). Tampereen osuus kasvusta oli 63 prosenttia. Kasvua ja yhdyskuntarakenteen kehitystä ohjaa uusi Rakennesuunnitelma 2040. Raakamaan hankinta oli aktiivista, suurina hankintoina erottuivat Lielähti ja Tampereen ja Kangasalan raja-alue. Raakamaavaranto vaihtelee kunnittain laajoista yhtenäisistä alueista pieniin ja pirstaleisiin alueisiin. Lempäälän varanto ei vastaa kaupunkiseudun eteläistä kasvua. Jatkossa seurannassa tulee huomioida myös kunnan maanhankinta asemakaava-alueella. Kaavavaranto vastaa tavoitteita.

Keskustojen kehittäminen ja yhdyskuntarakenteen eheyttäminen: Keskustojen kehittäminen oli aktiivista vuonna 2014 mm. Lempäälässä, Nokialla ja Pirkkalassa. Valtakunnallisesti merkittävien kohde oli Tampereen asemakeskus ja sen lähiympäristön suunnittelu. Keskustojen asemaa vahvistettiin Rakennesuunnitelmassa 2040 maankäytön ja liikkumisen lisäksi myös palveluverkon näkökulmasta tarkentamalla seudulliset periaatteet palveluverkon suunnittelulle.

Valmistuneet asunnot kohdistuivat hyvin olemassa olevaan rakenteeseen ja joukkoliikenteen yhteyteen, kuten kuntakeskustoihin ja alueellisiin keskuksiin. Uusia rakentamisalueita olivat Vuores ja Risso. Valmistuneista pientaloista noin 75 % sijoittui asemakaava-alueelle. Kuntien välillä oli selviä eroja. Suunnittelutarveratkaisuissa kuntien erot ovat kuitenkin merkittävästi tasoittuneet viime vuosina. Sekä myönteisten että kielteisten suunnittelutarveratkaisujen määrä on laskenut tasaisesti. Merkittävät asumisen asemakaavat valmistuivat yhdyskuntarakennetta täydentäviin ja joukkoliikenteeltään hyviin kohteisiin, mm. Tampereen raitiotien varteen. Jatkossa on kiinnitettävä huomiota erityisesti lähijunaan tukeutuvien Lempäälän ja Nokian keskustojen sekä seudullisen raitiotieväyhyksen asemakaavoitukseen.

Asuntotuotannon monipuolistaminen: Asuntoja valmistui noin 2 600, vuosittaisen tavoitteen ollessa noin 3 100. Pirkkalassa, Lempäälässä ja Orivedellä valmistui kuitenkin asuntoja tavoitteita enemmän. Kerrostaloasuntoja valmistui seudulla selvästi tavoitteita enemmän, rivi- ja pientaloja vähemmän. Tulos kertoo kaupunkimaisen asumisen voimistumisesta. Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen osuus koko asuntotuotannosta oli lähes tavoitteen mukainen (eräissä kehyskunnissa tavoite ylittyi selvästi), määrällisesti katsottuna jäätiin tavoitteesta. Omistusasuntoja valmistui selvästi tavoitteita vähemmän, mutta muita hallintamuotoja (erityisesti Tampereella vapaa-rahoitteisia vuokra-asuntoja) enemmän. Seudun asuntorakentamista kuvaa pientalotonttien kysynnän ja omistusasumisen hiipuminen. Samanaikaisesti markkinoille vapautuu yhä enemmän pientaloja iäkkäiden asukkaiden hakeutuessa lähelle palveluja.

Elinkeinoelämä kasvun tukeminen ja liikkumisen tapojen uudistaminen: Tampere-Pirkkalan lentoaseman kakkostermiinalin remontti valmistui maaliskuussa 2015. Tampereen AiRRport-konseptin kehittäminen nimettiin yhdeksi LVM:n lentoliikennestrategian kärkihankkeeksi. Kuntien yhteinen lentoliikenteen kehittämishanke on käynnistymässä.

Liikkumisen tavat ovat hitaasti uusiutumassa. Pyöräilyn ja joukkoliikenteen käyttäjämäärät kasvoivat henkilöautoilua enemmän. Seudullisen raideliikenteen kokonaisratkaisu sisältyy Rakennesuunnitelmaan 2040 ja maakuntakaavan 2040 luonnokseen. Tampereen raitiotiestä valmistui yleissuunnitelma, minkä jälkeen on valmisteltu toteutusta ja solmittu kaupungin ja valtion välinen aiesopimus raitiotien toteutuksesta. MAL-aiesopimuksen ja erillisten kehittämisohjelmien mukaiset toimenpiteet ovat edenneet sovitulla tavalla. Kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikenteen käyttöä on edistetty rakentamishankkeiden ja joukkoliikenne-uudistuksen lisäksi useilla pienillä toimilla liikkumisen ohjauksesta älyliikenteen sovelluksiin MAL-rahoituksen turvin.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä

1 Johdanto

2 Väestön kasvuun varautuminen

2.1 Maankäyttöyhteistyön sitovuus

2.2 Raakamaa- ja kaavavarannot

3 Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen

3.1 Asunnot, palvelut ja työpaikat joukkoliikenteen laatukäytävien läheisyyteen

3.2 Raja-alueiden suunnitteluyhteistyö

3.3 Tonttitarjonta ja rakentamisen ohjaus

3.4 Valtion kiinteistöstrategian toteutuminen

3.5 Energiatehokas yhdyskuntarakenne

3.6 Paikkatiedon kehittäminen

4 Keskustojen kehittäminen

4.1 Asunnot, palvelut ja työpaikat kunta- ja aluekeskuksiin

4.2 Tampereen rautatieaseman alueen kehittäminen

5 Asuntotuotannon monipuolistaminen

5.1 Asuntotuotannon yhteisvastuullisuus ja kohtuuhintaisuus

5.2 Asuntoalueiden infra-avustukset

5.3 Erityisryhmien asumispalveluiden kehittäminen

5.4 Asuinalueohjelman toteutuminen

5.5 Asumisen energiatehokkuuden parantaminen

6 Elinkeinoelämän kasvun tukeminen

6.1 Tampere-Pirkkalan lentoaseman alueen kehittäminen

7 Liikkumisen tapojen uudistaminen

7.1 Liikkumisen ohjauksen kehittäminen

7.2 MAL-hankkeiden toteutuminen

7.3 Kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelman 2030 toteuttaminen

7.4 Joukkoliikenteen edistäminen

7.5 Kaupunkiraitiotien toteutus

7.6 Lähijunaliikenteen kehittämisohjelman toteuttaminen

7.7 Etelän suunnan lisäraiteiden ja seisakkeiden toteuttaminen

7.8 Älyliikenteen keinojen hyödyntäminen

7.9 Väyläinvestointien edistäminen uuden liikennepolitiikan hengessä

8 Palveluverkon yhtenäinen tarkastelu

8.1 Seudullinen palveluverkko

Liitteet

1 Johdanto

Tampereen kaupunkiseudun kunnat, eli Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti ja Ylöjärvi sekä ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Liikennevirasto, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ja Pirkanmaan ELY-keskus allekirjoittivat 7.2.2013 maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) aiesopimuksen vuosille 2013–2015 (MAL2). Sopimus on jatkoa vuosia 2011–2012 (MAL1) koskeneelle aiesopimukselle.

Aiesopimuksen tavoitteena on syventää maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelun ja toteutuksen yhteistyötä seudun kuntien kesken. Sopimus on paitsi kaupunkiseudun kuntien keskinäinen sitoumus vastuunkannosta yhteisten tavoitteiden toteuttamiseksi myös osoitus kuntien ja valtio-osapuolen yhteyden vahvistumisesta. Valtio-osapuoli tukee seudun yhteisiä tavoitteita erilaisin ohjaavin ja taloudellisin tukitoimenpitein sekä investoinnein erikseen sovittujen valtakunnallisten periaatteiden ja ohjelmien mukaisesti.

Voimassa olevan aiesopimuksen lähtökohtina ovat MAL1-aiesopimus, kaupunkiseudun rakennesuunnitelma 2030 sekä hallituksen kaupunkipolitiikkakokonaisuus. MAL1:n toteutumisen arviointi osoitti, että sekä valtio että kaupunkiseutu toteuttivat sopimuskaudella monipuolisesti aiesopimukseen kirjattuja toimenpiteitä. Samassa yhteydessä todettiin kuitenkin, että toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi vaatii pidempää seurantaa. Kuntien vahva panostus näkyi erityisesti joukkoliikenteen edellytysten parantamisessa. Maapoliittisten toimien myötä oli odotettavissa yhdyskuntarakenteen eheytymistä pitkällä aikavälillä. Huomion kiinnittäminen kaavavarantoihin ja tonttitarjontaan sekä lievealueiden rakentamisen ohjaamiseen nähtiin tulevaa kehitystä ajatellen tärkeäksi. Asuntotuotannossa saavutettiin asetetut tavoitteet yleisellä tasolla.

MAL1-aiesopimuksen toteutumisen arvioinnissa nähtiin lisäksi, että tuleva aiesopimus tulee ulottaa hallituskauden loppuun, eli vuodelle 2015. Aiesopimuksen toteutumisen kannalta nähtiin tarkoituksenmukaiseksi, että sopimukseen kirjattavat hankkeet sisältyvät valtakunnallisiin politiikkaohjelmiin, kuten liikennepoliittiseen selontekoon ja asuinalueiden kehittämisohjelmaan. Edelleen MAL1-aiesopimuksen toteutumisen arvioinnissa todettiin, että seurantaan ja sen hyödyntämiseen päätöksenteossa tulee jatkossa panostaa enemmän.

Valtio asetti 19.4.2013 aiesopimukselle seurantaryhmän kokoamaan seurantatiedot ja valmistelevaan seurantaraportin seurantakokousta varten. Seurattavia asioita ovat aiesopimuksessa esitettyjen toimenpiteiden edistyminen ja niiden vaikuttavuus. Seurantaryhmään nimettiin rakennusneuvos Matti Vatiilo (YM, pj.), suunnittelujohtaja Taru Hurme (Tampere), asuntojohtaja Auli Heinävä (Tampere), joukkoliikennepäällikkö Mika Periviita (Tampere), kunnanjohtaja Olli Viitasaari (Lempäälä), kaavoitusarkkitehti Markku Lahtinen (Kangasala), seutujohtaja Päivi Nurminen (Tampereen kaupunkiseutu), seutusuunnittelupäällikkö Kimmo Kurunmäki (Tampereen kaupunkiseutu), yli-insinööri Kaisa Mäkelä (YM), neuvotteleva virkamies Katariina Myllärniemi (LVM), johtaja Kari Salmi (ARA), yksikön päällikkö Jarmo Joutsensaari (Liikennevirasto), yliarkkitehti Leena Strandén (Pirkanmaan ELY-keskus), liikennejärjestelmäasiantuntija Erika Helin (Pirkanmaan ELY-keskus).

Tässä raportissa kuvataan aiesopimukseen kirjattujen toimenpiteiden edistymistä ja toteutumista vuodelta 2014. Näkökulma on Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelman tavoitekokonaisuus, mikä painottaa suunnitelman merkitystä kaupunkiseudun yhdyskuntarakenteen ohjauksessa. Seurattavat toimenpiteet ovat osa kolmivuotista toteuttamisen ohjelmointia ja jatkoa vuodesta 2013 laaditulle seurantaraportille.

2 Väestön kasvuun varautuminen

Vuonna 2014 Tampere kasvoi kehystä voimakkaammin. Keskuskaupungin kasvu lisää kaupunkimaisen asuntotuotannon kysyntää ja kaupungin sisäisiä matkoja. Se vaikuttaa positiivisesti yhdyskuntarakenteen eheytymiseen, mikäli kasvu ohjataan olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen ja palveluverkkoon. Muuttovoitosta huolimatta ikäihmisten määrä kasvoi. Väestön ikääntymisen vaikutukset asuntotuotantoon, rakennetun ympäristön esteettömyyteen ja palvelujen saavutettavuuteen tuleekin huomioida.

Raakamaan aktiivista hankintaa edesauttoi maan myyntiin osoitettu verovapaus vuoden 2014 loppupuolella. Kaikkiaan kunnat ovat hankkineet raakamaa yli 2 200 ha viiden viime vuoden aikana. Asemakaava-alueen ulkopuolella oleva raakamaa helpottaa merkittävästi yhdyskuntarakenteen hallittua laajentamista. Raakamaavaranto kokonaisuudessaan vaihtelee kunnittain: osassa kuntia sitä on laajoina yhtenäisinä alueina, toisissa pirstaleisina. Varantoa tulee vahvistaa pääkasvu-suunnassa etelässä. Jatkossa tulee seurata myös maanhankintaa rakenteen sisällä, koska sen merkitys kasvaa suhteessa rakenteen ulkopuoliseen raakamaahan.

Kaavavaranto vastaa hyvin tavoitteita.

Rakennesuunnitelma 2040 valmistui vuonna 2014. Se on kaupunkiseudun kuntien hyväksymä strateginen suunnitelma seudun elinvoimaisesta yhdyskuntarakenteesta, maankäytön painopisteitä, kestävästä liikkumisesta, monipuolisesta asuntotuotannosta ja palveluverkosta. Rakennesuunnitelma tukee maakuntakaavan valmistelua ja välittää kaupunkiseudun tarpeet oikeusvaikutteiseen kaavoitukseen.

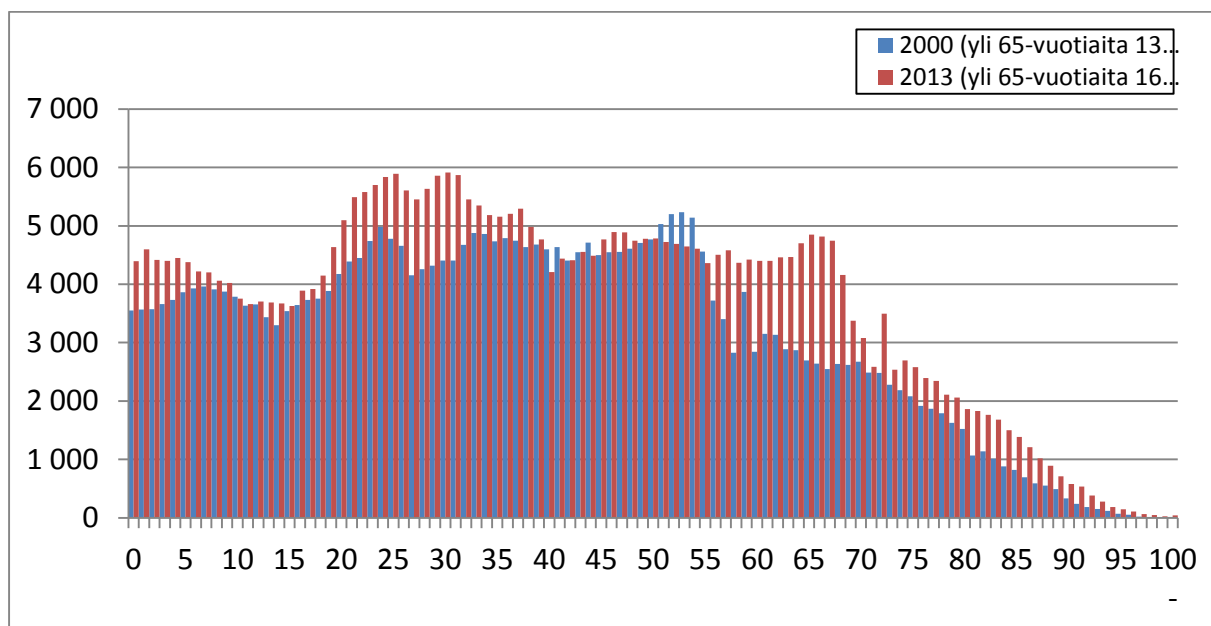
Taulukko 1. Perustietoa kaupunkiseudusta. Lähde: Tilastokeskus.

	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Tampere	Vesilahti	Ylöjärvi	Kaupunki-seutu
Väestö 31.12.2014	30 471	22 233	32 847	9 579	18 689	223 004	4 492	32 260	373 575
Kasvu% 2014	0,4 %	1,9 %	0,5 %	-0,5 %	1,7 %	1,2 %	0,4 %	1,6 %	1,1 %
Kasvu% 2000-2014	18,9 %	36,1 %	22,1 %	7,8 %	46,7 %	14,1 %	31,3 %	27,5 %	18,7 %
Kasvu% keskimäärin/v.	1,3 %	2,2 %	1,4 %	0,5 %	2,8 %	1,0 %	1,9 %	1,7 %	1,2 %
Absoluuttinen kasvu 2000-2014	4 841	5 902	5 942	693	5 953	27 536	1 071	6 961	58 899
Absoluuttinen kasvu kesimäärin/v.	346	418	410	45	422	1 989	73	479	4 183
Työttömyys% 31.12.2014	13,5 %	11,8 %	16,5 %	16,2 %	12,0 %	18,0 %	11,2 %	13,8 %	16,4 %
Työpaikka-omavaraisuus 2012	64,3 %	70,0 %	79,4 %	78,0 %	66,7 %	123,5 %	44,4 %	68,3 %	-
Tulovero% 2015	21,00	20,50	19,75	22,25	20,00	19,75	21,50	20,50	-
Huoltosuhde 2012	1,25	1,24	1,32	1,59	1,17	1,26	1,31	1,26	1,27

Kaupunkiseudulla oli 31.12.2014 noin 373 600 asukasta. Viimeisen 15 vuoden aikana kasvua on ollut noin 60 000 henkeä. Vuonna 2014 väestö kasvoi 1,1 %, eli noin 4 100 hengellä (4 500 vuonna 2013). Suhteellisesti voimakkainta kasvu oli vuonna 2014 Lempäälässä, Pirkkalassa ja Ylöjärvellä, mutta 2000-luvun keskiarvoihin verrattuna kehyskuntien kasvu on pienentynyt. Erityisesti Vesilahden

kasvu on pienentynyt merkittävästi muutaman vuoden takaisista luvuista. Orivedellä väestö väheni hieman. Keskuskaupunki Tampereen kasvu jatkui 2000-luvun keskiarvoa suurempana, ollen 63 % kaupunkiseudun kokonaiskasvusta (66 % vuonna 2013). Työttömyys kasvoi vuodessa yhden prosenttiyksikön verran. Korkein työttömyys vuoden 2014 lopussa oli Tampereella (18 %), alhaisin Vesilahdessa (11,2 %). Työpaikkaomavaraisuus kohosi hieman Nokialla ja Ylöjärvellä, laski Lempäälässä ja Pirkkalassa, ja pysyi muualla edellisvuoden tasolla.

Lähivuosina yli 65-vuotiaiden osuus kasvaa merkittävästi (kuva 1). Myös lasten osuus on kääntynyt kasvuun. Ikäjakaumassa ja sen kehityksessä on kunnittain selviä eroja. Ikäihmisten osuus on suurin Orivedellä, jossa yli 65-vuotiaita oli 19 % vuonna 2000 ja 24 % vuonna 2013. Lempäälässä, Pirkkalassa ja Ylöjärvellä ikäihmisten osuus on hieman seudun keskiarvoa pienempi. Ainoastaan Vesilahdessa ikäihmisten osuus on pienentynyt (yli 65-vuotiaita 2000: 16 % ja 2013: 15 %).



Kuva 1. Väestön ikäjakauman muutos vuodesta 2000 vuoteen 2013. Lähde: Tilastokeskus.

2.1 Maankäyttöyhteistyön sitovuus

Toimenpiteet:

- Rakennesuunnitelman uudistaminen
- Rakennesuunnitelman seudullisen toteutusohjelman laadinta
- Yleiskaavojen laadinta
- Asemakaavojen laadinta

Seurantakohteet:

- Seudullisen suunnittelun eteneminen ja seudullisen toteuttamisohjelman laatiminen
- Seudullisen raideliikennetarkistuksen valmistelu
- Kuntakohtaisten toteuttamisohjelmien laatiminen ja toteuttaminen
- Kuntien yleiskaavatyön eteneminen

Toteutus: Seutuhallitus hyväksyi uudistetun Rakennesuunnitelman 2040 joulukuussa 2014. Se korvasi vuonna 2010 hyväksytyn ja vuoteen 2030 tähdänneen suunnitelman. Rakennesuunnitelmassa 2040 vahvistettiin tavoitekokonaisuutta, joukkoliikenteen ja maankäytön yhteensovittamista, palveluverkkoa sekä asuntopoliittisia tavoitteita ja toteutuskeinoja. Vaikuttavuutta ja sitovuutta lisättiin toteutusohjelmalla, joka täsmentää alueiden ja

[illegible]

Taulukko 2. Ote Rakennesuunnitelman 2040 toteutusohjelmasta: raitiotiehen tukeutuvat alueet.

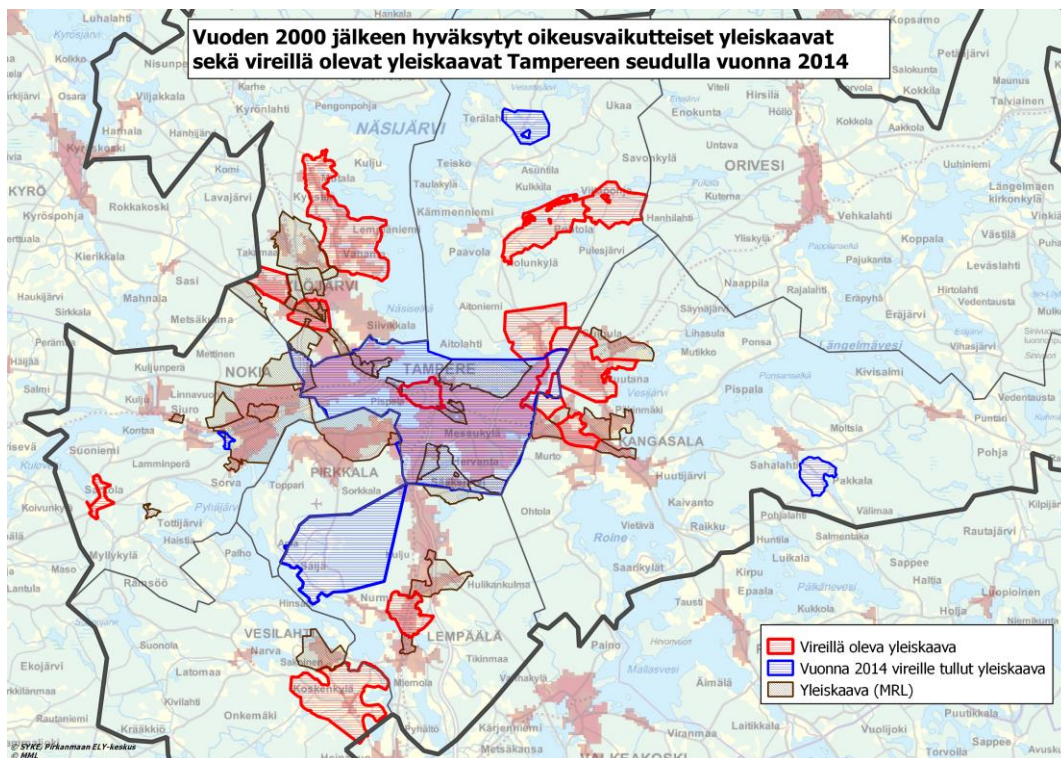
Nimi	Kunta	Rakenne- suunnitelman mitoitus*	Asuntoja yhteensä	Toteuttaminen 2013-2020 (%)	Toteuttaminen 2021-2030 (%)	Toteuttaminen 2031-2040 (%)	Huomioita
Raitiotiehen tukeutuvat alueet							
Hakametsä-Sammonkatu	Tampere	3 500	1 950	60	40		ratikan 1. vaihe
Hallila	Tampere	1 400	650	50	50		ratikan 1. vaihe
Hervanta	Tampere	1 500	850	70	30		aluekeskus, ratikan 1. vaihe
Hervantajärvi	Tampere	4 000	1 750	30	50	20	ratikan 1. vaihe
Härmälänranta	Tampere	3 500	1 750	40	50	10	ratikan laajentuminen
Järjestelyratapiha	Tampere	20 000	0				toteutus painottuu 2040+
Koilliskeskus	Tampere	12 000	6 000		20	80	aluekeskus, sekoittunut, ratikan laajentuminen
Lielähti	Tampere	22 500	10 700	20	40	40	aluekeskus, ratikan 1. vaihe
Mäkkylä-Teivaala	Ylöjärvi	4 000	1 800		10	90	lähipalvelukeskus, ratikan laajentuminen, jatkuu 2040+
Partola-Naistenmatkantie	Pirkkala	5 000	2 500	50	50		osittain aluekeskus, ratikan laajentuminen
Pirkkala, keskusta	Pirkkala	4 500	2 250	50	50		aluekeskus, ratikan laajentuminen
Santalahti	Tampere	2 300	1 300	70	30		ratikan 1. vaihe
Tampere, keskusta	Tampere	20 000	11 100	33	33	33	seutukeskus, ratikan 1. vaihe
Turtola	Tampere	1 400	650		40	60	ratikan 1. vaihe
Ylöjärvi, keskusta (ml. Soppeenmäki-Elovainio)	Ylöjärvi	5 000	2 500	30	40	30	aluekeskus, sekoittunut, ratikan laajentuminen, täydentyy 2040+
Yhteensä		110 600	45 750				

Rakennesuunnitelmaan sisällytettiin myös palveluverkon suunnittelun seudulliset periaatteet, joiden mukaan palveluverkon ytimen muodostavat seutukeskus Tampere, 13 alueellista keskusta ja

12 lähipalvelukeskusta kokonaisuutena, jossa on huomioitu saavutettavuus joukkoliikenteellä, kävellen ja pyörällä ja keskusten väestönkasvu. Raideliikenteellä on suuri merkitys palvelujen seudullisessa verkottamisessa.

Samanaikaisesti rakennesuunnitelman uudistamisen kanssa Pirkanmaan liitto valmisti uuden kokonaismaakuntakaavan luonnosta. Prosessit sovitettiin tarkoituksenmukaisella tavalla yhteen ja keskeisiä sisältökysymyksiä, mm. keskusverkkoa ja isoja infrastruktuurihankkeita, tarkasteltiin yhdessä. Rakennesuunnitelma on kaupunkiseudun kuntien yhteinen, maakuntakaavan valmisteluun välittämä, esitys yhdyskuntarakenteen kehittämisestä ja elinvoiman vahvistamisesta alueella.

Rakennesuunnitelmaa toteutetaan ensisijaisesti kuntien kaavoina, osa-alueiden kehityshankkeina, liikenteen toimenpiteinä, kunnallistekniikan toteuttamisena ja kuntien palveluverkon kehittämisenä. Olennaista on ennakoiti maapolitiikalla ja kaavoituksella sekä toteutuksen käynnistäminen merkittävässä määrin yhdyskuntarakennetta eheyttävin toimin. Kuva 3 näyttää ajantasaisten merkittävien yleiskaavojen tilanteen vuonna 2014. Vireillä on useita kaavoja sekä ydintaajamassa että reuna-alueilla.



Kuva 3. Ajantasaisten merkittävien yleiskaavojen sijoittuminen kaupunkiseudulla vuonna 2014. Vireillä olevista on huomioitu ne kaavat, jotka olivat edenneet vähintään OAS-vaiheeseen.

2.2 Raakamaa- ja kaavavarannot

Toimenpiteet:

- Maapoliittisten periaatteiden päivittäminen
- Raakamaan hankinta
- Kaavoituksen tehostaminen: varantotavoitteiden toteuttaminen

Seurantakohteet:

- Kuntien maapoliittisten periaatteiden ajantasaisuus
- Kuntien raakamaahankinnat ja kaavavaranto

Toteutus: Seudulliset maapoliittiset periaatteet linjattiin rakennesuunnitelmassa 2030. Sen jälkeen kunnat ovat uudistaneet maapoliittisia ohjelmia tai periaatteita seuraavasti: Kangasala 2010, Pirkkala 2012, Tampere 2012 ja 2014, Vesilahti 2014. Orivedellä on valmistumassa maapoliittinen ohjelma vuonna 2015. Lempäälässä uudistetaan maapoliittiset linjaukset ohjelmaksi vuonna 2015. Samoin Nokialla on käynnistynyt ohjelman uudistaminen, tällä hetkellä voimassa on ohjelma vuodelta 2005. Ylöjärvi on voimassa maapoliittinen ohjelma vuodelta 2006. Seudulliset maapoliittiset periaatteet tarkistetaan vuonna 2015 vastaamaan Rakennesuunnitelman 2040 toteuttamista.

Raakamaahankinnoissa näkyy suuri vuosittainen vaihtelu. Viitenä viime vuotena raakamaata on hankittu yli 2 200 ha, eli keskimäärin 450 ha vuodessa. Kuntien raakamaan hankinta oli runsasta vuonna 2014. Kiinteistön luovutuksen verovapaus vuoden 2014 loppupuolella aktivoi yksityisten maanmyyntiä. Merkittävimpiä yksittäisiä hankintoja oli Lielahden teollisuusalue Tampereella. Alue on tärkeä tiiviin kaupunkirakentamisen ja raitiotien kohde. Hankinta edesauttaa Lielahden kehittymistä isona ja monipuolisena keskuksena. Muilta osin merkittäviä hankintoja vuonna 2014 kohdistui Tampereen kaakkoisosaan sekä Tampere ja Kangasalan raja-alueelle Ojalassa ja Lamminrahkassa.

Taulukko 3. Kuntien raakamaahankinnat 2010–2014. Lähde: kunnat.

	Raakamaahankinnat yhteensä m ²					
	2010	2011	2012	2013	2014	Yhteensä 2010-2014
Kangasala	491 260	416 234	268 270	13 200	2 000 000	3 189 000 // 319 ha
Lempäälä	124 200	Ei kauppoja	1 284 900	72 400	405 900	1 887 000 // 189 ha
Nokia	126 890	13 945	344 700	541 100	298 300	1 324 000 // 132 ha
Orivesi	73 900	Ei kauppoja	38 000	98 400	470 000	680 300 // 68 ha
Pirkkala	270	1 098	24 180	346 000	1 493 000	1 864 600 // 186 ha
Tampere	607 682	332 582	420 000	793 600	6 930 000	9 083 900 // 901 ha
Vesilahti*	Ei kauppoja	205 000	302 575	257 300		765 000 // 77 ha
Ylöjärvi	334 350	1 375 851	496 556	659 300	1 109 300	3 975 400 // 398 ha
Yhteensä	1 758 552	2 344 710	3 179 181	2 781 300	12 706 500	22 770 200 // 2 277ha

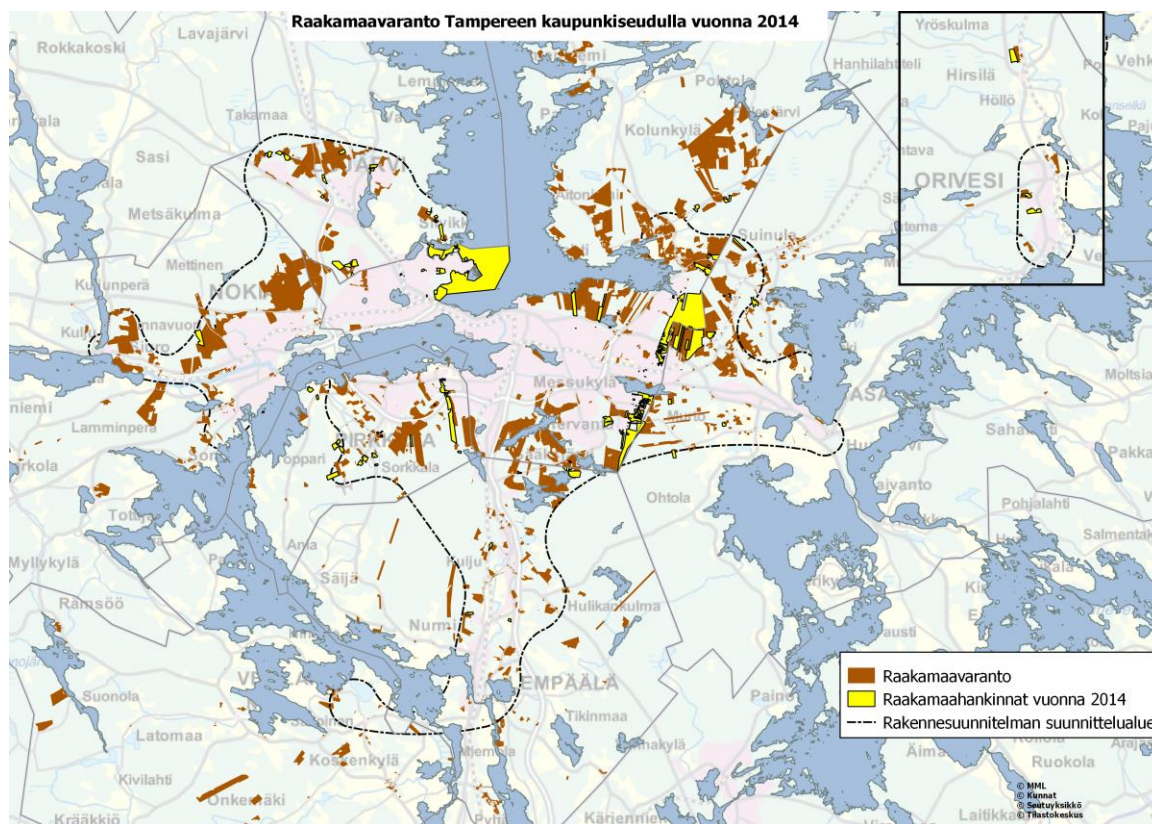
* Vesilahden tiedot puuttuvat vuodelta 2014.

Raakamaavarannon osalta suurimpia yhtenäisiä alueita ovat Ylöjärven keskustan pohjoispuoli, Kolmenkulman seutu, läntinen Nokia, Pirkkalassa läntisen kehätien eteläpuoli, Tampereella Särkijärven pohjois- ja eteläpuoli, Rusko, Niihama sekä pohjoiset kohteet ja Kangasalla luoteisalueet. Sen sijaan Lempäälässä ei ole laajoja yhtenäisiä raakamaa-alueita. Tämä voi vaikeuttaa hallittua maankäyttöä kovassa kasvupaineessa.

Raakamaavarannossa on huomioitu asemakaava-alueen ulkopuolinen varanto. Jatkossa tulee tarkastella myös olemassa olevan yhdyskuntarakenteen sisällä olevaa varantoa ja varannon hankkimisessa hyödynnettyä maapolitiikkaa.

Kaavavarantojen suhteen on tavoitteeksi asetettu, että yleiskaavavarantoa olisi noin 10 vuoden tarpeeseen ja asemakaavoja 3-4 vuoden tarpeeseen. Kuntien tilanne on kuvattu taulukossa 4 pientalo-, rivitalo- ja kerrostalokaavoihin jaettuna. Kaavavaranto vastaa kokonaisuudessaan hyvin tavoitetta. Kuitenkin Tampereen osalta kerrostalorakentamiseen osoitettujen yleiskaavojen varanto

on alle tavoitteen. Kuntien asemakaavavarannossa korostuu yksityisen maan kaavojen suuri osuus. Etenkin pientalorakentamiseen osoitetuissa asemakaavoissa on kunnan omistaman maan kaavavaranto hyvin pieni eräissä kunnissa.



Kuva 4. Kuntien raakamaahankinnat 2014 (keltainen) ja muu kuntien raakamaavaranto (ruskea). Lähde: kunnat.

Taulukko 4. Kaavavarannot 2014. Kaavavarantojen riittävyys vuosina tarkoittaa sitä, kuinka monelle vuodelle kaavoitettuja alueita on arvioitu riittävän. Arvioinnissa on huomioitu asuntopoliittisessa ohjelmassa 2030 esitetyt tavoitteet. Kaavavarannolla tarkoitetaan yleis- ja asemakaavojen eri käyttötarkoituksiin varattuja rakentamattomia alueita (myös muita kuin kunnan omistamia). Laskennassa on hyödynnetty kuntien keskimääräisiä asutokokoja ja asutokuntakokoja. Yhteneväisestä laskutavasta on sovittu Tampereen kaupunkiseudun kaavojen asunto- ja työpaikka-aluevarannot -työryhmässä: erillispientalot (AO) 175m², asuinpientalot ja rivitalot (AR) 95m² ja kerrostalot (AK) 80m². Laskelmien pohjana on käytetty lainvoimaisia kaavoja. Kohde poistuu yleiskaavasta, kun asemakaava on hyväksytty, ja asemakaavavarannosta, kun rakennuslupa myönnetään. Lähde: kunnat.

Yleiskaavavarantojen riittävyys, vuoden 2014 tilanne												
Kunta	Kerrosneliömetreinä/AO		Vuosina/AO		Kerrosneliömetreinä/AR		Vuosina/AR		Kerrosneliömetreinä/AK		Vuosina/AK	
	Kunnan omistamat	Yksityinen	Kunnan omistamat	Yksityinen	Kunnan omistamat	Yksityinen	Kunnan omistamat	Yksityinen	Kunnan omistamat	Yksityinen	Kunnan omistamat	Yksityinen
Kangasala	103 300	86 000	4,8	4	51 000	55 000	7	7,9	57 000	90 750	7	11,8
Lempäälä	45 000	241 800	3,5	3,7	17 800	35 000	5	7	80 000	120 000	10	15
Nokia	70 000	17 500	8	2	19 000	4 750	8	2	45 000	45 000	15	15
Orivesi*												
Pirkkala	23 800	11 900	10	5	35 700	47 600	9	12	48 800	73 200	7	10
Tampere	179 015	29 170	10	1,7	154 764	49 522	6	3	220 423	275 678	2	4
Vesilahti	6 475	62 650	5	15	sis. ed.	sis. ed.	sis. ed.	sis. ed.				
Ylöjärvi**	82 000	72 000	6	27	82 000	72 000	14	50	87 000	0	17	0

* Orivedellä ei oikeusvaikutteisia yleiskaavoja

** Karkea arvio. Huomioitu Siltatie, Vuorentausta ja Siivikkala.

Asemakaavavarantojen riittävyys, vuoden 2014 tilanne												
Kunta	Kerrosneliömetreinä/AO		Vuosina/AO		Kerrosneliömetreinä/AR		Vuosina/AR		Kerrosneliömetreinä/AK		Vuosina/AK	
	Kunnan omistamat	Yksityinen	Kunnan omistamat	Yksityinen	Kunnan omistamat	Yksityinen	Kunnan omistamat	Yksityinen	Kunnan omistamat	Yksityinen	Kunnan omistamat	Yksityinen
Kangasala	20 527	91 266	0,9	4,2	17 741	58 995	2,6	8,5	22 414	51 005	2,9	6,6
Lempäälä	11 253	57 141	0,6	3	10 884	37 441	2,5	8,8	4 260	25 516	2	11,8
Nokia	63 170	69 128	3	3	5 726	36 981	1,5	8,5	17 614	45 895	5	13
Orivesi			5		14 100		15		8 600		11	
Pirkkala	5 339	12 402	1	3	12 200	19 781	3	5	56 400	4 300	8	1
Tampere	70 563	57 455	4	3,3	83 190	34 571	3,5	2,2	301 140	446 085	2,5	7
Vesilahti	11 200	44 800	5	15	9 000	7 000	5	5				
Ylöjärvi	47000	48000	3	15	21900	17000	4	12	25100	400	5	1

3 Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen

Uusia tiheään asutuksen kohteita on muodostunut eri puolille ydintaajamaa muun tiheään asutuksen jatkeeksi. Vuonna 2014 valmistuneet asunnot sijoittuvat pääosin olemassa olevan yhdyskuntarakenteen sisään. Merkittävimmät rakennetta laajentavat kohteet ovat Vuores ja Risso. Kuntakohtaisesti katsottuna selvimmän olemassa olevaan rakenteeseen ja hyvätasoisien joukkoliikenteen piiriin on valmistunut asuntoja Pirkkalassa. Määrällisesti eniten asuntoja valmistui Hervantaan, Niemenrantaan, Vuorekseen ja Härmälänrantaan. Asumisen kaavoja valmistui aiempiin vuosiin verrattuna enemmän ja tiiviimpään rakenteeseen joukkoliikennepalveluiltaan hyvillä alueilla, ml. Tampereen raitiotien yleissuunnitelman mukaisiin kohteisiin. Jatkossa on kiinnitettävä huomiota asemakaavoitukseen erityisesti lähijunan asemanseuduille Lempäälään ja Nokialle. Muutaman viime vuoden tarkastelussa ko. alueille ei ole valmistunut merkittäviä asumisen kaavoja.

Raja-alueiden suunnittelu yhteistyön tärkeimpiä kohteita ovat Ojala-Lamminrahka, Vuores, Härmälä-Partola sekä Tarastenjärvi. Kohteet etenevät eri vaiheissa sekä vaihtelevin yhteistyötavoittein ja -muodoin.

Suunnittelutarveratkaisujen määrä jatkoi laskuaan vuonna 2014. Kuntien väliset erot ovat tasoittuneet selvästi. Kuitenkin varsin merkittävä osa valmistuneista ja luvan saaneista pientaloista sijoittui asemakaavan ulkopuolelle. Näistä hyvin harvat sijoittuvat kyliin.

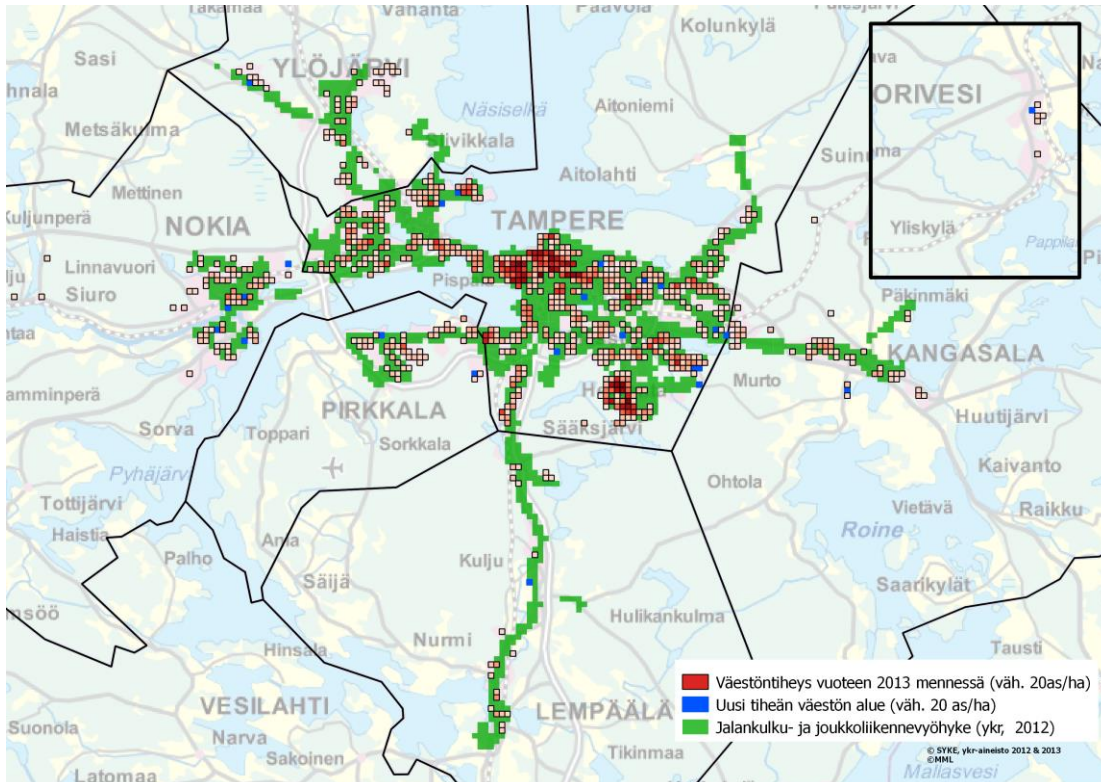
Tampereen kaupunkiseudun väestö sijoittuu pääosin olemassa olevaan taajamarakenteeseen. Vuonna 2013 tiheään asutun (vähintään 20 asukasta hehtaarilla) alueen väestön osuus taajama-alueen väestöstä oli 68,10 % (taulukko 5). Useamman vuoden tarkastelujaksolla osuus on pysynyt lähes samana.

Taulukko 5. Vähintään 20 asukasta hehtaarilla asuvien osuus kaupunkiseututaajamissa.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tampereen kaupunkiseutu	68,00 %	67,90 %	68,00 %	67,60 %	68,20 %	67,90 %	68,10 %
Kaupunkiseutujen keskiarvo	64,20 %	63,90 %	63,90 %	63,80 %	63,90 %		

Taajamarakenteen ja väestötiheyden kehitys on jatkunut Tampereen kaupunkiseudulla samansuuntaisena vuodesta 2000 vuoteen 2013. Uusia taajama-alueita on syntynyt eri puolille kaupunkiseutua sekä taajamarakenteen jatkeena että muusta taajamasta irrallisina alueina. Uusia tiheään asutuksen alueita (vähintään 20 asukasta/ha) on muodostunut eri puolille kaupunkiseudun ydintaajamaa muun tiheään asutuksen jatkeeksi ja pääosin hyvien joukkoliikennedyhteyksien ääreen. (Kuva 5.)

Samaan aikaan ovat jotkut tiheän asutuksen ruudut muuttuneet alemman tiheyden alueiksi. Näin on käynyt esimerkiksi Lempäälän keskustassa, jossa muutaman kymmenen asukkaan muutos on laskenut väestötiheyttä. Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin todeta, että nykyisellä jalankulku- ja joukkoliikennevyöhykkeellä on edelleen potentiaalia väestönkasvun vahvistamiseen tiheän asumisen kriteerit täyttäviksi alueiksi.



Kuva 5. Vähintään 20 asukasta/ha alueet kaupunkiseudulla vuoteen 2013 mennessä (punaisen sävyt) ja vuoden 2013 aikana muodostuneet uudet tiheet alueet (sinisellä).

3.1 Asunnot, palvelut ja työpaikat joukkoliikenteen laatukäytävien läheisyyteen

Toimenpiteet:

- Maankäytön suunnittelu joukkoliikennevyöhykkeillä
- Asemanseutujen yleissuunnittelun käynnistäminen
- Asemanseutujen liityntäpysäköintijärjestelyjen edistäminen

Seurantakohteet:

- Uudisrakentamisen sijoittuminen joukkoliikenteen laatukäytävälle ja keskustoihin
- Kaavoituksen eteneminen kaupunkiraitiotien ja lähijunaliikenteen vaikutusaluevyöhykkeillä
- Asemanseutujen maankäytönsuunnitelmien eteneminen kunnissa

Toteutus: Rakentamisen kohdentumista tarkastellaan sekä suhteessa nykyisiin yhdyskuntarakenteen vyöhykkeisiin että MAL-aiesopimuksen mukaisiin asumisen ensisijaisiin kohteisiin.

Taulukossa 6 huomioidaan yhdyskuntarakenteen vyöhykkeistä eheyttämisen kannalta olennaiset keskustan ja alakeskuksen jalankulkuvyöhykkeet, keskustan reunavyöhyke, intensiivisen

joukkoliikenteen vyöhyke sekä joukkoliikennevyöhyke (SYKE:n yr-vyöhykkeet 2012). Pohja-aineistossa ei ole huomioitu harvan joukkoliikenteen eikä autoilun vyöhykkeitä.

Koko kaupunkiseudulla valmistuneista asunnoista noin 56 prosenttia sijoittui vuoden 2012 yr-kriteerien mukaisille jalankulku- tai joukkoliikennevyöhykkeille (Orivedellä ja Vesilahdella ei ole yr-kriteerien mukaista joukkoliikennevyöhykettä). Erityisen korkea osuus mainituille vyöhykkeille rakentamisesta oli Pirkkalassa. Tampereella osuus jäi selvästi pienemmäksi, johtuen pitkälti siitä, että merkittävä osa uusista asunnoista valmistui Vuorekseen ja Rissoon, jotka eivät täyttäneet vuoden 2012 joukkoliikenteen kriteereitä. Myöskään Nokian Harjuniitty ei täytä em. kriteerejä.

Yleisenä havaintona voidaan todeta, että monessa kunnassa merkittävä osuus valmistuneista asunnoista sijoittui jalankulkuvyöhykkeen tai hyvän palvelutason joukkoliikennevyöhykkeen ulkopuolelle. Lukuja analysoitaessa on syytä huomata, että ainoastaan Tampereella ja Nokialla yr-kriteerien mukainen hyvä joukkoliikennevyöhyke muodostaa verkon, kun muissa kunnissa vyöhyke on varsin kapeana nauhana. Valmistuneet asunnot sijoittuivat joka tapauksessa pääosin yhdyskuntarakennetta tiivistäviin ja täydentäviin kohteisiin. Joukkoliikenteen yhteyksiä kehittämällä alueet saadaan hyvän joukkoliikenteen piiriin.

Osa MAL-aiesopimuksessa esitetyistä vuoden 2013–2015 asuinrakentamisen painopistealueista jää vuoden 2012 mukaisten yr-jalankulku- ja joukkoliikennevyöhykkeen ulkopuolelle (kuva 6). Vuonna 2014 valmistui aiesopimuksen mukaisille asuinrakentamisen painopistealueille asuntoja täydennys- ja tiivistysrakentamisena erityisesti Hervantaan, Niemenrantaan, Tampereen ja Pirkkalan raja-alueelle, Pikkolaan sekä Lempäälän, Nokian, Oriveden ja Ylöjärven keskustoihin. Yhdyskuntarakennetta laajentavina rakentamiskohteina olivat etenkin Vuores ja Risso. Kuvassa 6 näkyy myös muutamia merkittäviä asuntorakentamisen kohteita, jotka eivät ole aiesopimuksessa esitetyllä kohdelistalla, mutta sijaitsevat silti yhdyskuntarakenteen näkökulmasta hyvissä paikoissa.

Taulukko 6. Vuonna 2014 valmistuneiden asuntojen ja asuinrakennusten sijoittuminen yr-vyöhykkeille.

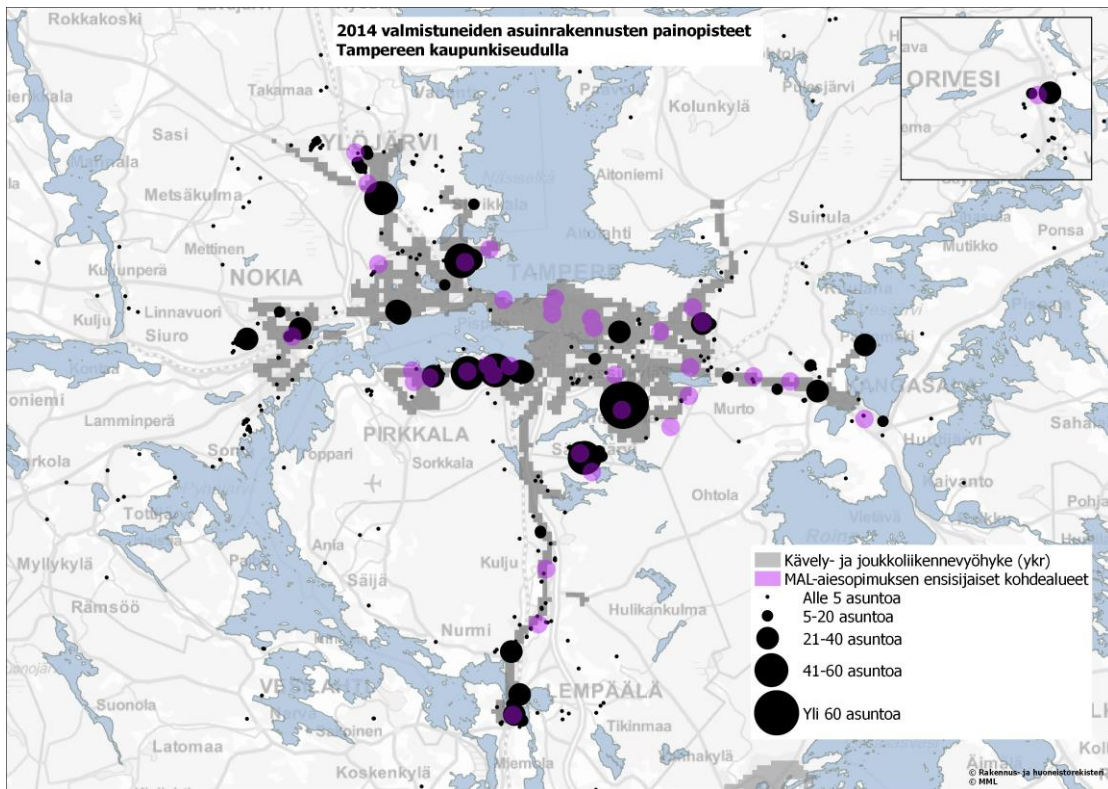
Asuntomäärät poikkeavat osittain luvussa 5.1 ilmoitetuista luvuista, koska Rhr-aineisto ei ole täysin ajantasainen.

Lähteet: Rakennus- ja huoneistorekisteri, SYKE (yr-vyöhykkeet 2012).

	Valmistuneet asunnot ja asuinrakennukset		Sijoittuminen YKR-vyöhykkeille*, kpl		Sijoittuminen YKR-vyöhykkeille*, %	
	asunnot	asuinrak.	asunnot	asuinrak.	asunnot	asuinrak.
Kangasala	157	58	63	8	40,1	13,8
Lempäälä	239	78	136	21	56,9	26,9
Nokia	160	69	56	12	35,00	17,39
Orivesi**	58	26	-	-	-	-
Pirkkala	170	20	156	7	91,8	35
Tampere	1 386	208	870	57	62,8	27,4
Vesilahti**	16	11	-	-	-	-
Ylöjärvi	276	113	89	10	32,3	8,9
Kaup.seutu	2 462		1 370		55,6	

* Huomioitu seuraavat YKR-vyöhykkeet: keskustan ja alakeskuksen jalankulkuvyöhyke, keskustan reunavyöhyke, intensiivinen joukkoliikennevyöhyke ja joukkoliikennevyöhyke. Autovyöhykettä ja harvan joukkoliikenteen vyöhykettä ei ole huomioitu.

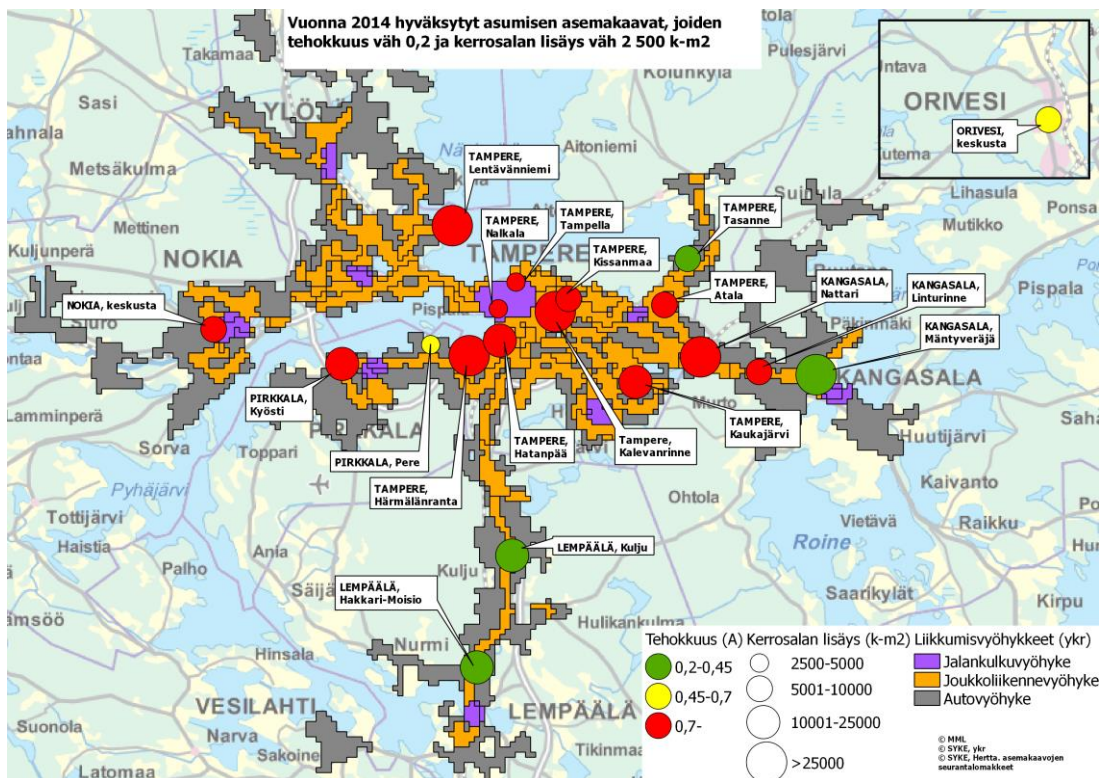
** Orivedellä ja Vesilahdessa ei ole em. kriteerien mukaisia vyöhykkeitä.



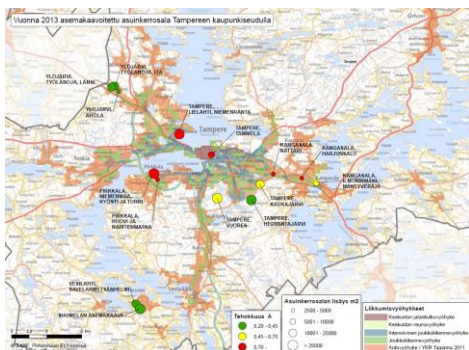
Kuva 6. Vuonna 2014 valmistuneet asunnot (musta) suhteessa MAL-aiesopimuksen asuntotuotannon painopiste-alueisiin (violetti) sekä jalankulun ja joukkoliikenteen vyöhykkeisiin (harmaa), pl. harvan joukkoliikenteen vyöhyke.

Asumiseen tarkoitettujen merkittävien asemakaavojen kohdentuminen näkyy kuvassa 7. Tehokkaan rakentamisen kaavoja valmistui runsaasti Tampereella. Myös Kangasalan nauhataajamaan valmistui korkean tehokkuuden kaavoja, samoin Pirkkalaan ja Nokian keskusta. Pieniä keskitehokkaan rakentamisen kaavoja valmistui Oriveden keskusta ja Pirkkalan Pereen alueelle. Väljän rakentamisen kaavoja valmistui etenkin Lempäälän nauhataajamaan ja Kangasalan Mäntyveräjään. Vuonna 2014 valmistui edelliseen vuoteen verrattuna selvästi enemmän merkittäviä asumisen asemakaavoja, ja ne olivat pääsääntöisesti tehokkaan rakentamisen ja tiivistyvän yhdyskuntarakenteen kaavoja.

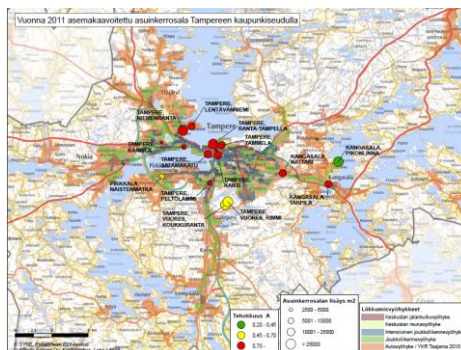
Valmistuneita kaavoja voi peilata myös uudistettuun rakennesuunnitelmaan. Rakennesuunnitelma 2040 painottaa raitiotien varren yhdyskuntarakenteen tiivistämistä ja monipuolista asuntotuotantoa. Samoin lähijunan asemanseudut ovat asuntotuotannon painopistealueita rakennesuunnitelmassa. Vuonna 2014 valmistuneet asumisen kaavat tukevat pääosin edellä mainittuja periaatteita, mutta tulevana vuosina on asumista lisäävää asemakaavoitusta tehostettava huomattavasti lähijunan asemanseuduilla Lempäälän ja Nokian keskustoissa. Uusien asemanseutujen osalta tarvitaan ensin yleiskaavoitusta. Raitiotien osalta on Ylöjärven keskustaa täydennyskaavoitettava pitkäjänteisesti.



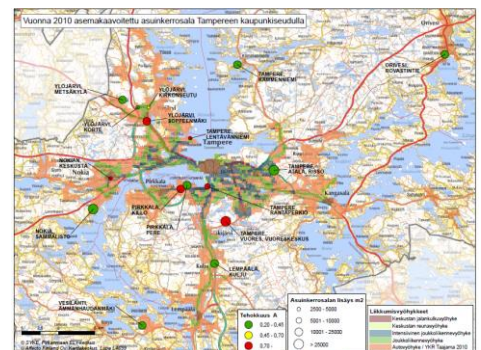
Kuva 7. Asumisen keskeiset asemakaavat 2014.



Kuva 8. Asumisen keskeiset asema-
kaavat vuodelta 2013.
Lähde: Pir-ELY.



Kuva 9. Asumisen keskeiset asema-
kaavat vuodelta 2011.
Lähde: Pir-ELY.



Kuva 10. Asumisen keskeiset asema-
kaavat vuodelta 2010.
Lähde: Pir-ELY.

Tampereella oli vuonna 2014 käynnissä kantakaupungin yleiskaavan 2040 tavoitteiden määrittely ja keskustan strategisen osayleiskaavan luonnos valmistui. Molemmissa tarkastellaan kaupunkirakenteen tiivistämistä. Keskeisenä aluekokonaisuutena tarkastellaan raitiotien vaikutusalueen maankäytön voimakasta täydentämistä. Asemakaavojen laadinta käynnistettiin kokonaisuudessa, joka kattaa raitiotien reitin eteläosan Hervannasta Hallilaan. Kokonaisuuteen sisältyy merkittävä täydennysrakentamisen alue Hallilassa.

Raitiotien yleissuunnitelma valmistui keväällä 2014, minkä jälkeen kaupunki päätti ryhtyä toteuttamaan yleissuunnitelman mukaisen raitiotiehankeen kehitysvaihetta. Tampere allekirjoitti valtion kanssa raitiotien toteuttamista ja rahoittamista koskevan aiesopimuksen 17.3.2015. Sen mukaan valtio tulee vastaamaan 30 prosentista infrastruktuurin rakentamiskustannuksista ja kaupunki 70 prosentista. Kaupunki sitoutuu kaavoittamaan merkittävän osan uudesta asutuksesta raitiotien varrelle.



Kuva 11. Maankäytön suunnitteluhankkeita kaupunkiraitiotien alueella, tilanne 5.3.2014.

Lähde: Tampereen kaupunki.

Lähijunaliikenteen vaikutusaluevyöhykkeellä ja asemanseuduilla suunniteltiin vuoden 2014 aikana maankäyttöä seuraavasti:

Kangasala: Vatialan junaseisakkeen toteutumista tukeva Vatialan osayleiskaava valmistui.

Lempäälä: Keskustan osalta tilanne kuvattu luvussa 4. Sääksjärven osalta ei raportoitavaa.

Nokia: Harjuniityn seisakkeen ympäristön kaavoitus käynnistyy sitten, kun Liikenneviraston, Pirkanmaan liiton sekä Nokian, Ylöjärven ja Tampereen kaupunkien vuonna 2014 tilaama lisäraiteiden aluevaraus selvitys valmistuu (2015). Selvitys on tilattu lähijunaliikenteen kehittämistä varten kaavoituksen ja maankäytön lähtökohdaksi.

Orivesi: Keskustien länsipuolisen alueen asemakaavan muutos tuli voimaan sisältäen mm. uutta kerrostalorakentamista ydinkeskustaan ja keskustan junapysäkin vaikutuspiiriin. Vireillä on keskustajaman osayleiskaavan laadinta.

Tampereen asemanseudun suunnittelusta raportoidaan luvussa 4.

3.2 Raja-alueiden suunnitteluyhteistyö

Toimenpiteet:

- *Yhteissuunnittelualueille laaditaan aluesopimukset*
- *Yhteissuunnittelun käynnistäminen*

Seurantakohde: kaavoituksen eteneminen ja sopimusten laatiminen yhteissuunnittelualueilla

Toteutus: Ojala-Lamminrahka: Tampere ja Kangasala hyväksyivät alueen suunnittelua koskevan toimeenpanosopimuksen tammikuussa 2013. Sopimuksessa kuvattiin yhteiset tavoitteet koskien mm. VT12-eritasoliittymää, yhdyskatua, ARA:n infra-avustuksen hakua, MAL-aiesopimuksen mukaista ARA-asuntotuotantoa, 0.-9. vuosiluokkien yhtenäiskoulun toteuttamista Lamminrahkaan sekä joukkoliikenteen järjestämistä etupainotteisesti asukasmäärän kasvuun nähden. Myöhemmässä vaiheessa on mahdollista toteuttaa joukkoliikenteen runkoreitti rakennesuunnitelman mukaisesti raitiotienä. Tampereen Ojalan ja Kangasalan Lamminrahkan osayleiskaavat hyväksyttiin valtuustoissa samanaikaisesti vuoden 2015 alussa. Kaavoista on sen jälkeen valitettu, joten yksityiskohtaisempaan suunnitteluun ei vielä päästä. Kahden kunnan yhteinen suunnitteluryhmä kokoontuu säännöllisesti valitustilanteesta huolimatta. Rakennesuunnitelmassa 2040 Ojala-Lamminrahka on lähipalvelukeskus.

Härmälä-Partola: Tampere ja Pirkkala ovat sopineet, että Härmälänrannan uusiin päiväkoteihin voidaan ohjata palveluseteleillä lapsia molempien kuntien alueelta. Alueen kehittämisessä huomioidaan ympäristön asumisen merkittävä lisäys ja tavoite joukkoliikenteen kehittämiseen ja mahdolliseen raitiotiehen. Liikennejärjestelyjä on suunniteltu yhdessä raja-alueella. Rakennesuunnitelmassa 2040 alue kuuluu Lakalaivan kanssa aluekeskuskokonaisuuteen, jota edistetään monialaisella yhteissuunnittelulla. Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 luonnoksessa on osoitettu kaupunkiseudun keskusakselin kehittämisvyöhyke, joka ulottuu Tampereen keskustasta Tampereen eteläisen alakeskuksen kautta Sääksjärvelle ja Lempäälän keskustaan. Vyöhykkeen toiminnot ovat jäsentyneet siten, että Lakalaivan-Rautaharkon alue on keskustatoimintojen aluetta, Partola kaupallisten palvelujen aluetta ja Härmälä taajamatoimintojen aluetta.

Vuores: Vuoreskeskuksen Lempäälän puoleinen asemakaavoitus käynnistyi yleissuunnitelman osalta vuonna 2014. Anniston alueen asemakaavaehdotus valmistui 2014. Vuoresen Tampereen puoleisten osien suunnittelu on edennyt Isokuusen toisen vaiheen asemakaavoituksella. Koukkurannan ja Vuoreskeskuksen rakentaminen on hyvässä vauhdissa. Palvelu- ja infraverkkoa on valmistunut osayleiskaavan mukaisesti aluekokonaisuuden ja molempien kuntien tarpeisiin. Kuntien kesken ei ole toimeenpanosopimusta Vuoresen osayleiskaavan toteuttamisesta. Rakennesuunnitelmassa 2040 Vuores on lähipalvelukeskus.

Tarastenjärvi: Kangasalan ja Tampereen rajalle suunnitellaan nykyisen jätteenkäsittelykeskuksen ja pian valmistuvan hyötyvoimalaitoksen yhteyteen ja läheisyyteen noin 350 hehtaarin yritys- ja teollisuusaluetta. Kunnat laativat alueelle asemakaavoja yhteistyössä vuoden 2014 aikana. Rakennesuunnitelmassa 2040 alue on cleantech-painotteinen osaamiskeskittymä.

3.3 Tonttitarjonta ja rakentamisen ohjaus

Toimenpiteet:

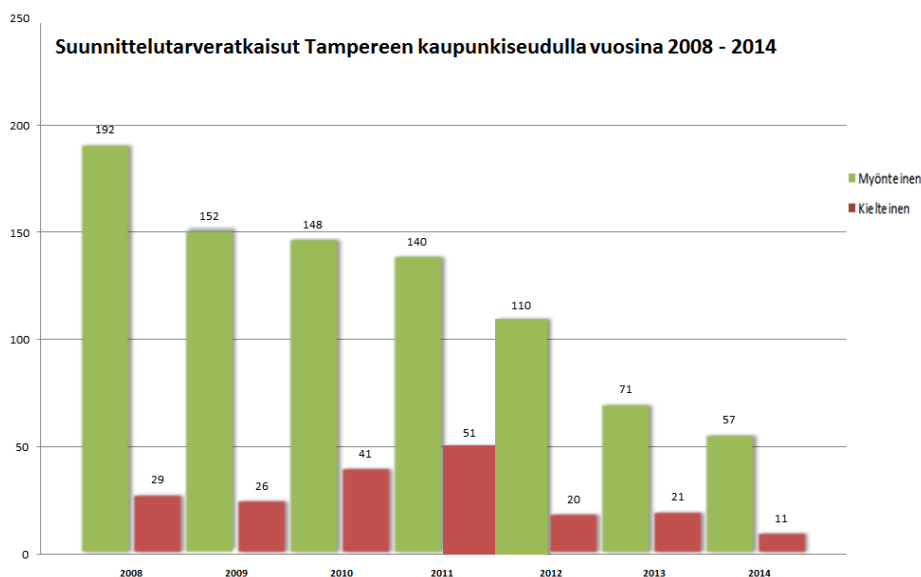
- *Asemakaavoitettujen pientalotonttien tarjonnan lisääminen*
- *Taajamien lievealueiden maankäytön ohjauksen kehittäminen*
- *Kyliä maankäytön kehittäminen*
- *Suunnittelutarveratkaisuja koskevan ohjeistuksen selventäminen ja hajautumisen hillinnän menettelyjen kehittäminen (valtio)*
- *Tontinluovutusohjelmien kehittäminen ja tontinluovutuksen pitkäjänteisyyden lisääminen*

Seurantakohteet:

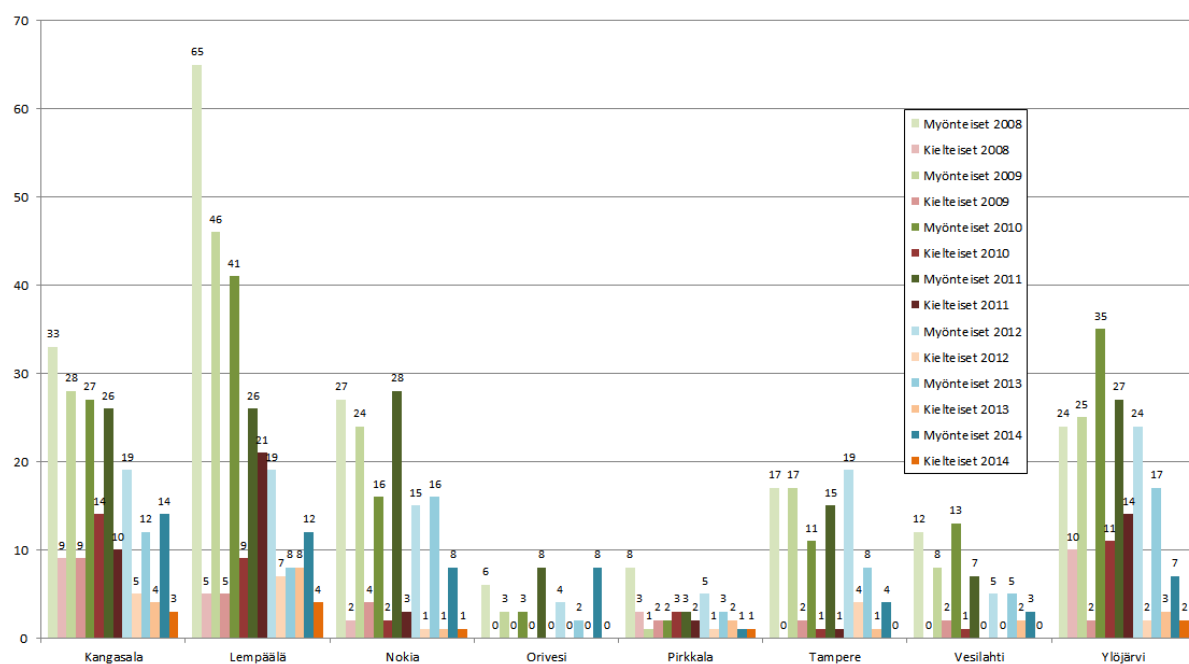
- *asemakaava-alueiden pientalotuotannon osuus pientalojen kokonaistuotannosta*
- *kuntien luovutuskelpoisten tonttien määrän kehitys*
- *valtion tukitoimenpiteiden edistyminen*

Toteutus: Asemakaavojen ulkopuolisen rakentamisen seudulliset periaatteet hyväksyttiin seutuhallituksessa tammikuussa 2013. Sen jälkeen kaikki kunnat paitsi Nokia ovat hyväksyneet periaatteet sovellettaviksi kunnissa. Nokia käsittelee asian maapoliittisen ohjelman uudistamisen yhteydessä. Maapoliittinen ohjelma valmisteltaneen vuonna 2015.

Myönteisten suunnittelutarveratkaisujen määrä on laskenut selvästi koko kaupunkiseudulla jaksolla 2008-2014. Myös kielteisten ratkaisujen määrä on laskenut vuodesta 2011 lähtien.



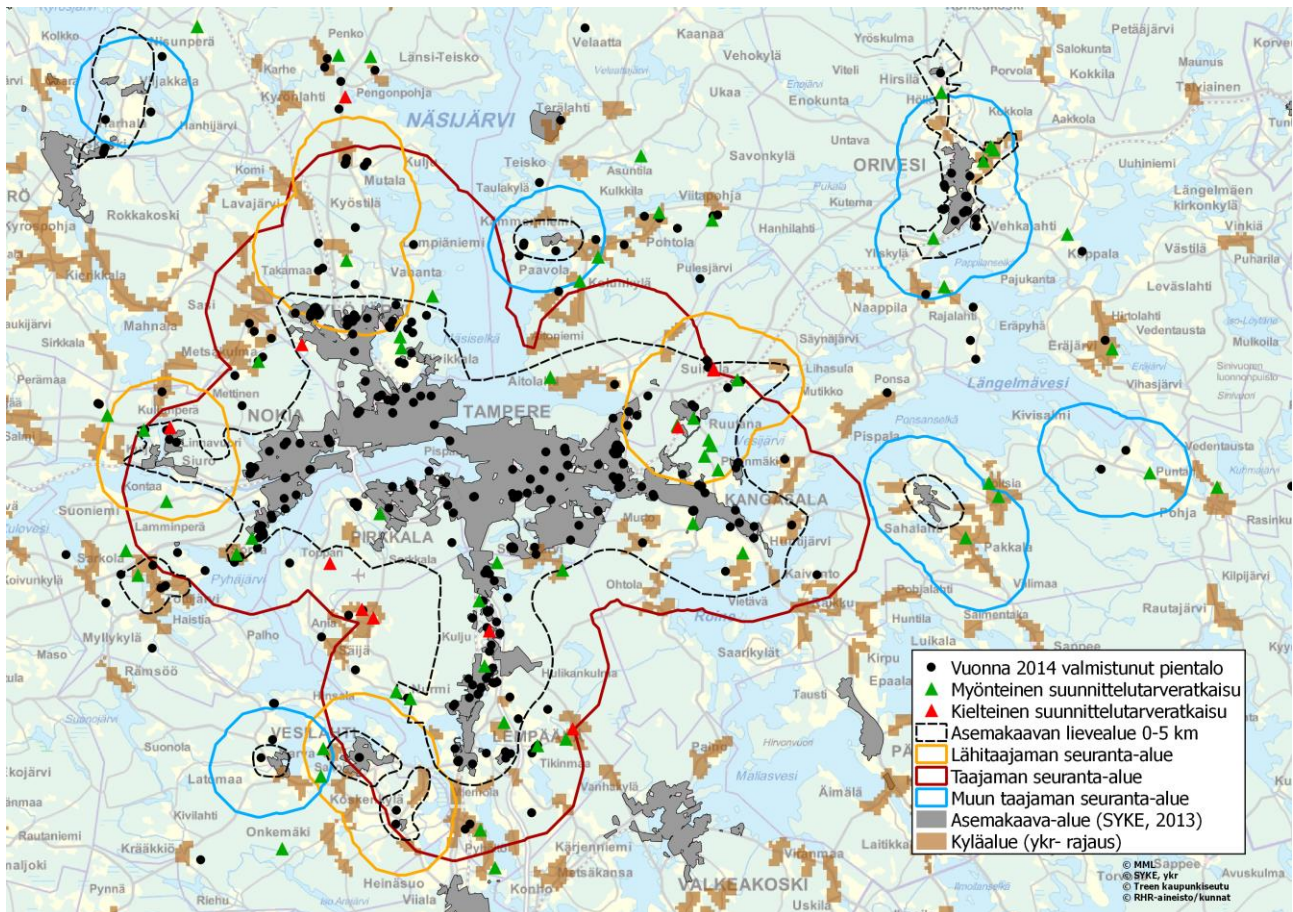
Kuva 12. Suunnittelutarveratkaisut Tampereen kaupunkiseudulla 2008-2014. Lähde: Pir-ELY, Tampereen kaupunkiseutu.



Kuva 13. Suunnittelutarveratkaisut kunnittain 2008-2014. Lähde: Pir-ELY, Tampereen kaupunkiseutu.

Kunnittain tarkasteltuna on nähtävissä vaihteluita aikajaksolla 2008-2014. Joissakin kunnissa oli myönteisiä suunnittelutarveratkaisuja vuonna 2014 enemmän kuin edellisvuonna, mutta pidemmällä jaksolla kehitys on kuitenkin ollut laskusuuntainen. Yleiskuvana on kuntien välisten erojen huomattava tasoittuminen.

Heikko taloustilanne lienee merkittävä tekijä em. kehityksessä. Lisäksi markkinoille on vapautunut ja edelleen vapautuu olemassa olevia pientaloja taajamista. On myös mahdollista, että kuntien hajarakentamisen politiikka tiedostetaan aiempaa paremmin, jolloin kansalaiset pohtivat kriittisemmin lupahakemuksiaan.



Kuva 14. Vuonna 2014 valmistuneiden pientalojen sekä myönteisten ja kielteisten suunnittelutarveratkaisujen sijoittuminen asemakaava-alueelle ja sen ulkopuolelle.

Kuvassa 14 ja taulukoissa 7 ja 8 kuvataan tarkemmin valmistuneiden pientalojen ja pientalojen rakennuslupien sijoittuminen asemakaava-alueelle ja sen ulkopuolelle. Taulukossa 9 kuvataan asemakaavoitettujen pientalotonttien tarjonta kunnittain.

Rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen perusteella vuonna 2014 valmistuneista pientaloista koko kaupunkiseudulla 75 prosenttia sijoittui asemakaava-alueelle ja 25 prosenttia asemakaavan ulkopuolelle. Asemakaavan ulkopuolelle valmistuneista pientaloista varsin merkittävä osa sijoittui asemakaavan lievealueelle tai sen läheiselle seurantavyöhykkeelle. Luvuissa on merkittäviä kuntakohtaisia eroja (taulukko 7). Kuitenkin pientalojen sijoittumiskehitys on lähentynyt tavoitteiden mukaista tilannetta viime vuosina.

Seudullisten periaatteiden mukaisesti asemakaavan lievealueelle ei tulisi sallia uudisrakentamista ennen kuin alueelle on tehty asemakaava. Asemakaavan ulkopuolelle suuntautuvaa rakentamispainetta tulee ohjata kyliin. Asemakaavan lievealueelle rakentamisen lukuja tulee katsoa huomioiden kuntien erilaiset lievealuerajaukset (ks. rajaukset kuvassa 14). Joissakin kunnissa lievealue kattaa laajan vyöhykkeen asemakaavan ulkopuolella, toisissa kunnissa lievealue rajautuu hyvin kapeaksi ja lähelle nykyistä asemakaava-aluetta.

Kyliin kaavoittamiseen on kunnissa kiinnitetty edellisvuosia enemmän huomiota. Sen näkyminen pientalojen rakentamisessa on todennettavissa pidemmällä aikavälillä. Myönnettyjen rakennuslupien perusteella tullaan eräissä kunnissa jatkossakin rakentamaan merkittävä osuus pientaloista lievealueelle asemakaava-alueelle tai kyliin rakentamisen sijaan (taulukko 8).

Taulukko 7. Valmistuneet pientalot vuonna 2014 sijainnin mukaan: lukumäärä ja prosenttiosuus pientalo-rakentamisesta kunnassa. Asuntomäärät poikkeavat osittain luvussa 5.1 ilmoitetuista luvuista, koska Rhr-aineisto ei ole täysin ajantasainen. Lähde: Rakennus- ja huoneistorekisteri.

	Asemakaava-alueelle		Asemakaavan lievealueelle*		Lievealueen ulkopuoliselle taajaman ja lähitaajaman seuranta-alueelle		Kyläalueille**		Muualle		Valmistuneet pientalot yht.
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm
Kangasala	30	66,7	7	15,6	5	11,1	2	4,4	1	2,2	45
Lempäälä	48	73,8	6	9,2	10	15,4	0	0	1	1,5	65
Nokia	39	63	5	8	12	19	0	0	6	10	62
Orivesi	16	69,6	1	4,3	2	8,7	1	4,3	3	13	23
Pirkkala	13	81,3	2	12,5	1	6,3	0	0	0	0	16
Tampere	135	88,2	5	3,3	2	1,3	5	3,3	6	3,9	153
Vesilahti	4	28,6	3	21,4	2	14,3	1	7,1	4	28,6	14
Ylöjärvi	64	71	8	9	13	14,4	3	3,3	2	2	90
Kaupunki-seutu	349	75	37	7,9	47	10	12	2,6	23	4,9	468

* Kuntien määrittelemä lievealue 0-5 km asemakaavan reunasta

** Kyläaluerajaus perustuu YKR-aineiston aluejakoon, jossa kylät on jaettu 2 luokkaan: 20-39 asukkaan ja yli 39 asukkaan kyliin. Tässä on huomioitu yli 39 asukkaan kylät, jotka sijaitsevat asemakaavan lievealueen ja lievealueen ulkopuolisen taajaman ja lähitaajaman seuranta-alueen ulkopuolella.

Taulukko 8. Myönnetty pientalojen rakennusluvut vuonna 2014 sijainnin mukaan. Lähde: Rhr-aineisto, kunnat. Nokian ja Pirkkalan paikkatietoja ei saatavilla.

	Asemakaava-alueelle	Asemakaavan lievealueelle*	Lievealueen ulkopuoliselle taajaman ja lähitaajaman seuranta-alueelle	Kyläalueille**	Muualle	Myönnetty pientalojen rakennusluvut vuonna 2014 yht.
Kangasala	28	6	2	2	1	39
Lempäälä	27	12	7	1	1	48
Nokia						
Orivesi	10	5	1	0	1	17
Pirkkala						
Tampere	136	2	1	2	1	142
Vesilahti	5	4	1	0	3	13
Ylöjärvi	39	6	10	0	3	58

* Kuntien määrittelemä lievealue 0-5km asemakaavan reunasta.

** Kyläaluerajaus perustuu YKR-aineiston aluejakoon (ykr-kyläalue). Kylämaista yhdyskuntarakennetta kuvaavan aluejaon tavoitteena on esittää taajamien ulkopuolisen haja-asutusalueen rakennus- ja asutustihentymät, jotka perustuvat vakituiseen asutukseen. Kylät on jaettu kahteen luokkaan, 20-39 asukkaan pienkylät sekä yli 39 asukkaan kylät. Tässä tarkastelussa huomioidaan ainoastaan yli 39 asukkaan kylät, jotka sijaitsevat asemakaavan lievealueen ja lievealueen ulkopuolisen taajaman ja lähitaajaman seuranta-alueen ulkopuolella.

Luovutuskelpoisten tonttien määrän seurannalla pyritään parantamaan yhdyskuntarakenteen eheyttämisen ja monipuolisen tonttitarjonnan edellytyksiä. Sillä halutaan painottaa aktiivista tonttipolitiikkaa, tarjolla olevien tonttien ajanmukaisuutta ja kysyntään vastaavuutta. Pientalotonttien tarjonnalla ehkäistään hajarakentamisen haittatekijöitä. Taulukossa 9 esitetään pientalotonttien lukumäärät sekä rivi- ja kerrostalotonttien kerrosneliömäärät. Luvut ovat osittain suuntaa-antavia, sillä joitakin toteutustyyppisiä, kuten ”townhouse” on hankalaa lokeroida pientalo- tai rivitalokategoriaan.

Taulukko 9. Luovutuskelpoiset tontit 2014 (kunta luovuttajana). Pientalotontit lukumääränä, rivi- ja kerrostalotontit kerrosneliömetreinä. Suluissa tilanne kunnissa vuonna 2013. Lähteet: kunnat.

Kunta	AP kpl 2014 (2013)	AR k-m ² 2014 (2013)	AK k-m ² 2014 (2013)
Kangasala	80 (59)	18 233 (6 500)	9 700 (11 600)
Lempäälä	8 (5)	9 000 (4 165)	4 300 (0)
Nokia	46 (65)	5 700 (2 000)	17 600 (19 300)
Orivesi	45 (47)	12 600 (12 400)	8 600 (5 100)
Pirkkala	31 (3)	7 400 (3 400)	60 800 (0)
Tampere	260 (248)	82 000 (69 000)	140 000 (190 000)
Vesilahti	19 (22)	(9 000)	(0)
Ylöjärvi	74 (64)	9 600 (13 100)	23 900 (18 700)
Yhteensä	563 (513)	144 500 (119 500)	264 900 (244 700)

Vuonna 2014 oli rivitalotontteja tarjolla edellisvuotta enemmän, mikä edistää osaltaan tavoitteiden mukaista rivitalotuotantoa. Toisaalta rivitaloasuntoja on valmistunut viime vuosina huomattavasti tavoitteita vähemmän. Ongelmana on nähty se, että markkinoille tulisi tehdä monimuotoisia 2-3-kerroksisia rivitaloja, mutta rakentajat suosivat 1-kerroksisten rakentamista. Myös kerrostalotuotantoon on luovutuskelpoisia tontteja kerrosneliömetreinä katsottuna enemmän kuin edellisvuonna. Kerrostalorakentaminen on ollut aktiivista viime vuosina, ja lisääntynyt tonttitarjonta edesauttaa tavoitteiden mukaista tai sitä suurempaa kerrostalotuotantoa jatkossa. Kuntien väliset erot ovat kuitenkin varsin suuria. Esimerkiksi Lempäälän tonttitarjonta on varsin pientä verrattuna muihin kehyskuntiin ja suhteutettuna kunnan arvioituun väestönkasvuun.

Tällä hetkellä kaupunkiseudun asuntorakentamista kuvastaa pientalotonttien kysynnän hiipuminen. Esimerkiksi Tampereella oli vuonna 2014 tarjolla ennätyksellisen vähän omakotitontteja, mutta siitä huolimatta esimerkiksi Kämmenniemessä ei mennyt yhtään tonttia kaupan. Kunnissa on myös merkkejä siitä, että asukkaat olisivat kiinnostuneita muuttamaan omakotitalosta kerrostaloasuntoon, mutta esteeksi tulee vaikeus saada myytyä omakotitalo. Tulevina vuosina on kiinnostavaa seurata, mihin kysyntä kohdistuu ja miten pientalokysyntään vaikuttavat yhtäältä lisääntynyt kiinnostus kaupunkimaiseen asumiseen (myös lapsiperheiden osalta) ja toisaalta ikääntyneiltä asukkailta markkinoille vapautuvien omakotitalojen määrän kasvu.

3.4 Valtion kiinteistöstrategian toteutuminen

Toimenpide: Asuntotuotantoon soveltuvien vapautuvien maa-alueiden luovuttaminen kunnille asuntotuotantoon kohtuulliseen hintaan

Seurantakohde: kunnille luovutetut maa-alueet

Toteutus: Ei uusia luovutuksia. MAL1-aiesopimuksen 2011–2012 seurannassa raportoidut valtion luovuttamat kohteet ovat edenneet seuraavasti:

Tampere, Ratapihankatu: Ratapihankadun varta kehitetään keskustatoimintojen alueena. Vuonna 2014 otettiin Ratapihankadun keskiosa katuna käyttöön. Ratapihankadun pohjoisosan asemakaava eteni ehdotusvaiheeseen.

Tampere, aseman rata-alue/kansi ja areena -kaavoitus: Kansi- ja keskusareenahankkeen asemakaava on lainvoimainen. Kaupungilla on hankkeen edellyttämistä alueista valtion kanssa kiinteistökaupan esisopimus. Toteutuksen rahoittaminen on valmistelussa.

Kangasala, Rekiälä: Tilanne sama kuin edellisen raportoinnin aikaan. Valtio siirsi maat Metsähallitukselle, koska kiinteistöön sisältyy pieneltä osaltaan Natura-aluetta. Kiinteistöön

kuuluvista asuinkorttelialueista Metsähallitus järjesti tontinluovutuskilpailun, joka ei ole vielä johtanut tontinluovutukseen. Kiinteistöön kuuluvat puistoalueet Metsähallitus luovutti kunnalle korvausta vastaan.

Valtio-osapuoli täydentää kiinteistöstrategiasta ja toteuttamissopimuksista.

3.5 Energiategohakas yhdyskuntarakenne

Toimenpide: Nykyisen yhdyskuntarakenteen energiategohokkuuden ja hiilidioksidipäästöjen selvityksen käynnistäminen

Seurantakohde: yhdyskuntarakenteen energiategohokkuuden ja hiilidioksidipäästöjen selvityksen eteneminen

Toteutus: Tampere käynnisti vuonna 2013 Tampereen kantakaupungin yleiskaavan yhteydessä selvityksen ja päivitettävän menetelmätyökalun kehittämisen yhdyskuntarakenteen ilmastovaikutusten arvioinnista. Päästötyökalu valmistui vuonna 2014, jonka jälkeen on tehty muutama nykytila-arvio. Ennen raportin julkaisua koostetaan johtopäätökset siitä, mitä Tampereen yhdyskuntarakenteessa pitäisi/voisi tehdä päästöjen vähentämiseksi. Työ jatkuu sen jälkeen skenaariotarkasteluilla. Työkalu on käyttökelpoinen myös seututasolla (vaatii tietoa kuntien kaukolämpöverkosta sekä kunnan maankäytön yleistämistä YKR-ruuduille).

3.6 Paikkatiedon kehittäminen

Toimenpide: Paikkatietojärjestelmien mahdollisuuksien hyödyntäminen yhdyskuntarakenteen seurannassa

Seurantakohde: Toteutetut toimenpiteet/paikkatietojärjestelmien hyödyntämisen tilanne

Toteutus: Vuoden 2014 alussa valmistui suunnitelma kuntien paikkatietojärjestelmien kehittämisestä ja niiden hyödyntämisestä. Suunnitelman toteutuksessa saavutettiin seuraavia asioita:

- 1) Organisoitiin kaupunkiseudun kehyskuntien, Tampereen kaupungin ja Pirkanmaan liiton paikkatietoasiantuntijat samaan verkostoon.
- 2) Laadittiin kattava nykytilan kartoitus toimintaympäristössä meneillään olevista paikkatiedon tuottamista, jalostamista, käyttämisestä ja julkistamista koskevista hankkeista. Myös kansalliset merkittävät hankkeet kartoitettiin.
- 3) Listattiin tietotarpeet, joita seudulliset asiantuntijatyöryhmät tarvitsevat omassa toiminnassaan. Syksyn aikana tietotarpeet arvioitiin paikkatietopohjaisen tiedon tuottamisen näkökulmasta. Jatkotyön ensimmäisessä vaiheessa keskitytään kaupunkiseudun rakennesuunnitelman ja MAL-aiesopimuksen seurannassa tarvittavien tietojen koontiin ja saattamiseen rajapinnoille.
- 4) Todettiin, että kaupunkiseudun kuntien (pl. Vesilahti) käytössä olevilla teknisillä laitteilla, ohjelmistoilla ja tietotaidolla voidaan MAL-aineistot julkistaa rajapintapalveluiksi, jotka osaltaan helpottavat tietojen hyödynnettävyyttä.

4 Keskustojen kehittäminen

Väestö ja työpaikat ovat lisääntyneet valtaosassa keskuksista 2000-luvulla, mutta keskuksia tulee jatkossa kehittää entistä aktiivisemmin. Keskustojen roolia vahvistettiin Rakennesuunnitelmassa 2040.

Vuonna 2014 oli aktiivista maankäytön suunnittelua ja hankkeiden toteutusta keskustoissa. Esimerkiksi Tampereella eteni asemakeskuksen ja sen lähialueiden suunnittelu, täydennysrakentamisprojektit sekä Ranta-Tampellan pohjarakentaminen. Lielahden osalta tehtiin merkittävä maakauppa ja rakennettiin Niemenrannan asuntoja. Lempäälässä hyväksyttiin keskustan yleissuunnitelma. Yleissuunnitelmassa huomioidaan lähijunaliikenteen kehittämisedellytykset. Orivedellä on vireillä keskustaajaman osayleiskaavan laatiminen. Ylöjärvellä valmisteltiin ydinkeskustan osayleiskaavaehdotusta, Nokialla käynnistettiin keskustan suunnittelukilpailu ja Pirkkalassa vietiin eteenpäin kunnanviraston hanketta.

4.1 Asunnot, palvelut ja työpaikat kunta- ja aluekeskuksiin

Toimenpide: Maankäytön suunnittelu kuntakeskuksissa ja alakeskuksissa

Seurantakohde: Uudisrakentamisen sijoittuminen keskustoihin

Toteutus: Keskusten väestö- ja työpaikkamäärät ovat pitkällä aikavälillä kehittyneet pääosin positiiviseen suuntaan. Jatkossa tarvitaan kuitenkin keskusten monipuolisuuden ja elinvoiman vahvistamista aktiivisella maankäytön, liikenteen ja palveluverkon suunnittelulla, tonttitarjonnalla sekä kaupan sijoittumisen ohjaamisella.

Taulukko 10. Väestönkehitys eräissä kaupunkiseudun keskuksissa 2005-2014. Rajauksena on käytetty 1 km sädettä keskuksessa sijaitsevalta torilta, kirjastosta tai muusta keskeisestä pisteestä. Lähde: SYKE/yrk-aineisto.

Keskus	Väestö 2005	Väestö 2010	Väestö 2014	Muutos 2005-2014
Hervanta	15338	17208	18649	3311
Kangasala kesk.	2645	2577	2576	-69
Lempäälä kesk.	2117	2419	2335	218
Nokia kesk.	4024	4050	4139	115
Orivesi kesk.	2569	2610	2697	128
Pirkkala kesk.	3974	4489	4651	677
Tesoma	6408	6648	6587	179
Ylöjärvi kesk.	3085	3351	3652	567

Taulukko 11. Työpaikkakehitys eräissä kaupunkiseudun keskuksissa 2005-2012. Rajauksena on käytetty 1 km sädettä keskuksessa sijaitsevalta torilta, kirjastosta tai muusta keskeisestä pisteestä. Lähde: SYKE/yrk-aineisto.

Aluekeskus	Työpaikat 2005	Työpaikat 2010	Työpaikat 2012	Muutos 2005-2012
Hervanta	8004	8748	8173	169
Kangasala kesk.	1748	1559	1757	9
Lempäälä kesk.	1232	1409	1396	164
Nokia kesk.	5585	3775	3591	-1994
Orivesi kesk.	1089	1123	1059	-30
Pirkkala kesk.	918	997	1095	177
Tesoma	1969	3775	2051	82
Ylöjärvi kesk.	1194	1399	1545	351

Vuonna 2014 valmistui tai oli valmisteilla seuraavia merkittäviä suunnitteluhankkeita keskuksissa:

Kangasala: Kulttuuritalo valmistui keskustaan. Kävelyä suosivat pääkadun muutostyöt valmistuivat. Mäntyveräjän alueen asemakaava valmistui.

Lempäälä: Keskustan yleissuunnitelma laadittiin ja hyväksyttiin 2014. Yleissuunnitelma havainnollistaa kunnan tavoitteita yleiskaavan pohjalta osa-alueittain etenevälle asemakaavoitukselle. Keskustan asemakaavoitus tuli vireille YH:n seniorikorttelin sekä keskustan länsiosan osalta. Asemakaavatasoinen hankesuunnittelu käynnistyi uuden kirjaston ja virastotalon osalta. Neuvottelut liikenneviraston kanssa käynnistettiin vuodenvaihteessa 2014-2015 koskien asemakaavatasoisen suunnitteluratkaisuja radan välittömässä läheisyydessä ja maa-alueiden ostamista kunnalle.

Nokia: Kaupunginvaltuusto päätti vuonna 2014 sisällyttää vuoden 2015 talousarvioon 150 000 € määräraha keskustan kehittämisen suunnittelukilpailun järjestämiseen. Kilpailun tavoitteena on nykyistä rakennetta täydentämällä ja uudistamalla ideoida laadultaan korkeatasoinen sekä samalla realistinen ja toteuttamiskelpoinen maankäyttöratkaisu keskusta-alueen elinvoiman lisäämiseksi, maankäytön kehittämiseksi ja tulevien asemakaavamuutosten suunnittelun tueksi vähintään 30 vuoden aikatahtimella.

Orivesi: Keskustien länsipuolisen alueen asemakaavan muutos tuli voimaan sisältäen mm. uutta kerrostalorakentamista ydinkeskustaan. Vireillä on keskustaaajaman osayleiskaavan laadinta.

Pirkkala: Pirkkalan keskustan kaavoituskohteina olivat viime vuonna kunnanviraston tontin hanke, ns. Tommilan päiväkodin tontin asemakaavamuutos ja laajennus asumiseen, koulukeskuksen kaavamuutos sekä vanhan kirjaston tontti. Vuonna 2013 hyväksytty taajamayleiskaavan oli vuonna 2014 valituksessa.

Keskustaa tukevat asuntorakentamishankkeet olivat: Soljan alueen (1500 asukasta) kunnallistekniikan suunnittelu sekä Ratsutilan kaupunkipientalojen 1-vaiheen rakentaminen. Joukkoliikenteen palvelut paranivat merkittävästi joukkoliikenneuudistuksen myötä: bussit Pirkkalan keskustan ja Tampereen keskustan välillä 6min välein. Pirkkalan keskustan bussipysäkeille tehtiin pyöräpaikoitukset.

Tampere: Kansainväliset suunnittelukilpailut järjestettiin Eteläpuiston ja Asemakeskuksen alueista. Täydennysrakentamisen yleissuunnitelmat käynnistettiin Särkänniemen ja Tulli+ -alueilla. Täydennysrakentamisen suunnitelmia tehtiin liikekortteleista ja Tammelan asutuskortteleista. Ranta-Tampellan asuntoalueen pohjarakentaminen ja yleisten alueiden suunnittelu käynnistyi. Kannen ja Areenan toteuttamista koskevat neuvottelut jatkuivat, ja lisäksi käynnistettiin keskustan kehittämisohjelman päivitys, jossa uutena sisältönä mm. asumiseen, elinkeinoihin ja tapahtumiin liittyviä rakentamis- ja kehittämistavoitteita. Tammelan stadionin alueesta järjestettiin arkkitehtikilpailu, jossa haettiin suunnitelmaa hybridirakennukselle, jossa uuteen stadioniin liittyy asuntoja. Voittaneen ehdotuksen pohjalta jatketaan asemakaavoitusta. Keskustan alueelle laadittiin useita täydennysrakentamista tuottavia asemakaavoja. Asumispainotteisia asemakaavoja laadittiin mm. Tampellan ja Amurin alueille, Satamakadulle ja Tammelan Osmonmäkeen sekä Kyttälään. Ydinkeskustan kortteleihin 10 ja 13 laadittiin uusia liiketiloja ja uutta asumista kortteleihin mahdollistavia yleissuunnitelmia. Asemakaavoitus etenee suunnitelmien pohjalta.

Lielahden aluekokonaisuuden suunnittelu käynnistettiin. Osana kantakaupungin yleiskaavaa laadittiin visiosuunnitelma Lielahden ranta-alueelle täyttömaalle sijoittuvasta uudesta asuinalueesta ja aluetta koskevat selvitykset käynnistettiin, suunnittelu jatkuu 2015. Kaupungin omistukseensa hankkiman alueen kokonaissuunnittelu etenee suunnittelukilpailulla. Lielahden entisen teollisuusalueen Niemenrannan alueella asuinrakentaminen jatkui 2014. Lielahden liittyvän

Lentävänniemen keskustan eteläosalle laadittiin asemakaava, joka mahdollistaa 800 asukkaan muuttamisen alueelle.

Tesoman täydennysrakentamisen yleissuunnitelma valmistui osana EHYT-hanketta. Asemakaavoitushankkeita ohjelmoitiin yleissuunnitelman pohjalta vuodelle 2015. Asemakaava asuinkorttelille Tesoman keskustaan sekä yhtenäiskoulun ja palloiluhallin käsittävä asemakaava valmistuivat.

Asemakaava Hervannan lukion entisen korttelialueen muuttamiseksi asuinalueeksi valmistui. Raitiotiehen liittyvät täydennysrakentamisen asemakaavoitushankkeet keskuksissa ja niiden tuntumassa ohjelmoitiin valmistuviksi 2015. Korkean rakentamisen selvitys aluekeskuksiin valmistui 2014.

Vesilahti: Kirkonkylän osayleiskaavassa osoitettujen laajenemisalueiden asemakaavat tulivat lainvoimaisiksi. Asemakaavoissa yht. 170 kpl AO-, AR- ja AP-rakennuspaikkoja sekä Y-kortteli. Lisäksi on valmisteilla n. 30 AO-rakennuspaikan kaavoitus kirkonkylään.

Ylöjärvi: Ydinkeskustan osayleiskaavaluonnos oli nähtävänä alkuvuodesta ja työ jatkui osayleiskaavaehdotuksen valmistelulla. Asemakaavan muutosta valmistellaan Kuruntien ja Räikäntien varrella Ylöjärven kaupungintalon eteläpuolella noin 200 asuntoa käsittävälle asuin- ja liiketalojen alueelle tarkoituksena purkaa tekninen keskus ja musiikkiopisto sekä näiden välisen alueen rakennuskanta. Ylöjärven liikekeskukseen Soppeenmäkeen valmistui ensimmäinen vaihe Soppeensydämen asuin- ja liikerakennuksista.

4.2 Tampereen rautatieaseman alueen kehittäminen

Toimenpide: Kokonaissuunnitelman laatiminen Tampereen rautatieaseman ja henkilöratapihan alueen kehittämiseksi

Seurantakohde: Tampereen rautatieaseman alueen yhteissuunnitteluhankkeen eteneminen

Toteutus: Hankkeen osapuolet Liikennevirasto, VR-Yhtymä Oy, Senaatti-kiinteistöt ja Tampereen kaupunki järjestivät Tampereen Asemakeskuksesta kansainvälisen suunnittelukilpailun. Voittajaehdotus otettiin alueelle laadittavan yleissuunnitelman pohjaksi. Osapuolet aloittivat hankkeen toteuttamismallin ja -organisaation suunnittelun sekä tarvittavien sopimusten valmistelun. Ratapihankadun keskiosa otettiin katuna käyttöön. Ratapihankadun pohjoisosan asemakaava eteni ehdotusvaiheeseen. Tampereen Tornihotelli avattiin. Raitiotien yleissuunnittelu ja katu ympäristöohjeen valmistelu käynnistettiin. Tulli+ -alueen yleissuunnittelu sekä Asemakeskuksen, Tullin ja Tammelan alueiden pysäköinnin yleissuunnittelu käynnistettiin.

5 Asuntotuotannon monipuolistaminen

Kaupunkiseudulle valmistui n. 2600 asuntoa, mikä on 16 % alle tavoitteen. Kerrostaloasuntoja valmistui selvästi aiesopimuksen tavoitteita enemmän, mutta rivi- ja pientaloja vähemmän. Tavoitteet ylittyivät selvästi Pirkkalassa, Lempäälässä ja Orivedellä, mutta alittuivat erityisesti Vesilahdessa ja Kangasalla. Myös Tampereen ja Nokian luvut jäivät alle tavoitteiden.

Omistusasuntojen ja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen osuudet jäivät alle tavoitteiden, mutta muiden (lähinnä vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen) osuus ylitti tavoitteen selvästi. Toisaalta kehyskunnissa valmistui kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja reilusti yli tavoitteen, mikä vastaa hyvin Rakennesuunnitelmassa 2040 määritellyjä uusia tavoitteita. Nykytrendissä yhdistyvät pientalojen kysynnän ja omistusasumisen hiipuminen.

Asuntotuotanto tulee saada vastaamaan väestönkasvua ja asuntokannassa tapahtuvaa poistumaa. Korjausrakentamiseen tulee panostaa, ja samalla parantaa rakennuskannan energiatehokkuutta.

5.1 Asuntotuotannon yhteisvastuullisuus ja kohtuuhintaisuus

Toimenpiteet:

- *Kaupunkiseudun asuntopoliittisen ohjelman toteuttaminen*
- *Tonttien luovutus ja luovutusehdot*
- *Tonttien varaaminen kohtuuhintaiselle vuokra-asuntotuotannolle*

Seurantakohteet:

- *Tuotantotavoitteiden toteutuminen kunnittain*
- *Vuokra-asuntotuotantoa edistävät toimenpiteet ja tuotannon kehitys kunnittain*
- *Valtion tukitoimenpiteiden edistyminen*
- *Korkotuetun ASO-rakentamisen kehitys*
- *Tonttien enimmäishintojen yhteensovittamisen eteneminen*

Toteutus: Kaupunkiseudulle valmistui noin 2 600 asuntoa vuonna 2014. Tuotanto jäi noin 500 asuntoa (16 %) alle tavoitteen. Kerrostaloasuntoja valmistui kuitenkin selvästi tavoitteita enemmän. Rivitaloasuntojen rakentaminen on ollut monia vuosia alle tavoitteiden, ja viime vuonna myös omakotitalojen osuus on jäänyt pieneksi. Tavoitteiden toteutumisessa on kunnittaisia eroja – osassa kunnista tavoitteet ylittyivät selvästi.

Taulukko 12. Asuntotuotanto talotyypeittäin vuonna 2014: tavoitteet ja toteutumat. Lähteet: MAL-aiesopimus, kunnat ja rakennus- ja huoneistorekisteri.

2014 tavoite	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Tampere	Vesilahti	Ylöjärvi	Yhteensä
Kerrostaloasunnot	99	27	85	9	59	1119	3	65	1466
Rivitaloasunnot	75	45	61	10	67	466	5	76	805
Omakotitaloasunnot	126	107	97	29	22	280	45	141	847
Yhteensä	300	179	243	48	148	1865	53	282	3117

2014 toteutuma	Kangasala	Lempäälä	Nokia	Orivesi	Pirkkala	Tampere	Vesilahti	Ylöjärvi	Yhteensä
Kerrostaloasunnot	57	114	70	26	197	1112	0	114	1690
Rivitaloasunnot	56	49	25	9	12	78	9	66	304
Omakotitaloasunnot	59	76	86	24	23	154	14	95	531
Muut*			1			77		1	78
Yhteensä	172	239	182	59	232	1421	23	276	2603
Yht. % tavoitteesta	-43%	+34%	-25%	+23%	+57%	-24%	-57%	-2%	-16%

* Asunnot muissa rakennuksissa

Taulukko 13. Asuntotuotanto hallintamuodoittain vuonna 2014. Suluissa aiesopimuksessa mainittu tavoite. Yhteensä-sarakkeen luvut voivat poiketa hieman edellisen taulukon luvuista johtuen saatavilla olevien tietolähteiden eroista. Lähde: kunnat, MAL-aiesopimus.

Kunta	Omistusasunnot	ARA-vuokra-asunnot	Muut (vapaarah. vuokra, as.oik. ym.)	Yhteensä
Kangasala	123 (225)	49 (30)	0 (45)	172 (300)
Lempäälä	173 (134)	40 (18)	28 (27)	241 (179)
Nokia	* (170)	33 (37)	* (37)	182 (243)
Orivesi	59 (38)	0 (5)	0 (5)	59 (48)
Pirkkala	39 (111)	110 (15)	83 (22)	232 (148)
Tampere	653 (1025)	240 (560)	528 (280)	1421 (1865)
Vesilahti	14 (43)	0 (3)	9 (7)	23 (53)
Ylöjärvi	230 (212)	46 (28)	0 (42)	276 (282)
Yhteensä	1291* (1959)	518 (694)	648* (464)	2 606 (3117)
Yht. % tavoitteesta	-34%*	-25%	+40%*	-16%
% kokonais-tuotannosta	50%*	20%	25%*	100%

* Nokian tiedot puuttuvat

Hallintamuodoittain tarkasteltuna omistusasuntojen osuus kokonaistuotannosta jäi selvästi alle tavoitteen, kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen 20 prosentin osuus oli lähellä tavoitetta (22 %). Muiden, lähinnä vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen, osuus nousi selvästi yli tavoitteen.

Tampere jäi kokonaistuotantotavoitteestaan reilun 400 asunnon (-24 %) verran. Kerrostaloasuntoja valmistui tavoitteiden mukaisesti, mutta rivi- ja omakotitalotuotanto jäi selvästi alle tavoitteen. Hallintamuotojen osalta Tampereella valmistui vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja selvästi yli tavoitteen (+89 %), mutta ARA-asuntoja (-57 %) ja omistusasuntoja (-36 %) alle tavoitteiden. Tampereella ARA-vuokra-asuntojen osuus asuntojen kokonaistuotannosta oli 17 prosenttia (tavoite 30 %). Kuitenkin kappalemäärältään Tampereella valmistui ARA-vuokra-asuntoja vuonna 2014 edellisvuotta enemmän. ARA:n ns. normaaleille kohtuuhintaisille vuokra-asunnoille on kysyntää, hintaero vapaarahoitteisiin vuokra-asuntoihin on kuitenkin melko pieni. Osa Tampereen vapaarahoitteisista vuokra-asunnoista on kaupungin lainoittamia ja varsin edullisia. Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tuotanto on painottunut kaupungin omille rakennuttajille. Uustuotannon rinnalla on huomioitava, että ARA:n kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen kannasta poistuu vuosittain merkittävä määrä asuntoja. Rakennesuunnitelman 2040 uudistetuilla ARA-tavoitteilla pyritään estämään kannan pieneneminen.

Kangasalla jäätii asuntotuotannon kokonaistavoitteesta (-43 %), eniten omakotitalojen kohdalla (-53 %). Hallintamuotojen osalta ARA-tuotantoa oli yli tavoitteen, ja sen osuus kaikista valmistuneista asunnoista oli peräti 28 prosenttia. Vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja ei valmistunut lainkaan. Lempäälässä ylittyi asuntotuotantotavoite (+35 %): kerrostaloasuntoja valmistui paljon tavoitetta enemmän, pientaloissa jäätii tavoitteista. Tavoitteet ylittyivät myös kaikkien hallintamuotojen osalta, selvimmin ARA-asunnoissa (+122 %). Lempäälässä ARA-asuntoja valmistui 17 prosenttia kaikista uusista asunnoista. Orivedellä valmistui tavoitteita enemmän asuntoja (+23 %), selvimmin tavoitteet ylittyivät kerrostaloasuntojen kohdalla. Kaikki asunnot olivat omistusasuntoja.

Nokialla jäätii noin neljännes asuntotuotantotavoitteista. Eri talotyyppisiä valmistui kuitenkin suhteellisen tasapainoisesti talotyyppitavoitteisiin nähden, selvimmin jäätii

rivitaloasuntotavoitteesta. Kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja valmistui lähes tavoitteen verran, muiden hallintamuotojen osalta ei ollut tietoja saatavana.

Pirkkalassa tuotantotavoitteet ylittyivät reilusti (+57 %), mikä näkyy kerrostaloasuntojen suurena osuutena. Hallintamuodoista ARA-vuokra-asuntojen osuus ylitti tavoitteen 7-kertaisesti. Samoin vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja ja asumisoikeusasuntoja valmistui yli tavoitteiden, mutta omistusasuntojen määrä jäi vähäisemmäksi. Vesilahdessa valmistui selvästi tavoitteita vähemmän asuntoja, mikä toisaalta vastaa viime vuosien maltillista väestönkasvukehitystä.

Ylöjärvi pääsi asuntotuotannossa tavoitteiden tuntumaan. Kerrostaloasuntoja valmistui selvästi yli tavoitteen (+75 %), omakotitaloja alle tavoitteen. Hallintamuotojen osalta Ylöjärvellä ylittyi ARA-vuokra-asuntojen tavoite, mutta vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja tai asumisoikeusasuntoja ei valmistunut lainkaan.

Asuntosijoittaminen on vilkastunut matalan korkotason vuoksi. Sijoitustoiminta keskittyy kasvukeskuksiin, joissa pienten asuntojen kysyntä on korkeaa ja vakaata. Tämä kasvattaa vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen määrää. Tampereen kaupungilla arvioidaan lisäksi, että ASO-asuntojen tuottaminen vilkastuu lähivuosina kysynnän myötä. Yleinen taloustilanne tekee asumisoikeusasumisesta aiempaa suositumpaa omistusasumiseen verrattuna.

5.2 Asuntoalueiden infra-avustukset

Toimenpide: Kunnat hakevat ARA:lta asuntoalueiden infra-avustusta

Seurantakohteet:

- Tampereen kaupunkiseudulle osoitetun infra-avustuksen määrä ja kohdentuminen
- ARA:n tukemat infrahankkeet

Toteutus: Nokia, Tampere ja Ylöjärvi hakivat ARA:n infra-avustusta vuonna 2013. Avustusta myönnettiin Tampereelle ja Ylöjärvelle. Tampereelle myönnetty avustus, yhteensä n. 3,5 miljoonaa euroa, kohdistuu Lentävänniemen keskustan eteläpuolen, Vuoreksen Isokuusen sekä Etelä-Hervannassa Lintuhytin asuinalueiden rakentamiseen. Kaupunki luovuttaa näiltä ja muilta alueilta tontteja kohtuuhintaiselle vuokra-asuntotuotannolle. Ylöjärvelle myönnetty avustus oli 550 000 euroa ja kohdistuu Metsäkylään.

Jatkossa on syytä kehittää kunnallistekniikka-avustusta siten, että se kohdentuu tiivistyvän ja täydentyvän yhdyskuntarakenteen toimenpiteisiin, kuten olemassa olevan rakennuskannan purkamiseen, raitiotiekäytävien ja asemanseutujen asumisen infraan ja ympäristön parantamiseen, kävely- ja pyöräilyolosuhteisiin sekä liityntäliikennetehokkuuteen. Nykyisin avustus painottuu uusien alueiden katu- ja puistorakentamiseen.

Taulukko 14. ARA:n myöntämät kunnallistekniikka-avustukset 2013–2015. Lähteet: Tampereen kaupunki, ARA

Kunta	Kohde	Kust.yht.	As.yht.	ARA-as.	Kunn.omist.	2013	2014	2015	Yhteensä
Tampere	Lentävänniemi, etelä	4700000	440	90	100		1200000	180000	1380000
Tampere	Lintuhytti, Hervantaj.	11400000	300	30	100	820000	260000		1080000
Tampere	Vuoreksen Isokuusi	3500000	800	120	100	850000	0	200000	1050000
Ylöjärvi	Työlänoja, Metsäkylä	2945000	195		100		400000	150000	550000

5.3 Erityisryhmien asumispalveluiden kehittäminen

Toimenpiteet:

- Erityisryhmien asumistarpeita koskevan palvelustrategian laatiminen
- Valtion rahoitus suunnitelman mukaisiin toimiin

Seurantakohteet:

- Erityisryhmien asumistarpeita koskevan palvelustrategian laatiminen ja valmistuminen sekä palvelustrategiassa ohjelmoitujen toimenpiteiden toteutuminen
- Kehitysvammaisten, pitkäaikaisasunnottomien ja ikääntyneiden asumista koskevan ohjelman toteutus
- Valtion rahoitus suunnitelman mukaisiin toimiin

Toteutus: Tampereen kaupunkiseudun erityisryhmien asumispalvelujen työryhmä laati vuonna 2013 selvityksen erityisryhmien asumisen nykytilasta ja ennusteen tulevista tarpeista. Selvitys oli ensimmäinen seudullisesti koottu näkymä valikoitujen erityisryhmien asumispalveluihin. Selvityksen pääsisältö kohdistui asiakasryhmien määrittelyyn, määrällisten ja laadullisten palvelutarpeen arviointiin sekä hyötyjä tuottavien yhteistyöratkaisujen löytämiseen. Selvitys käsiteltiin seudun elimissä vuonna 2014. Käsittelyn yhteydessä todettiin, ettei erityisryhmien asumisen palvelustrategiaa ole tarvetta laatia ja että kuntien vastaavat asiantuntijat jatkavat asian edistämistä konkreettisten yhteistyötapausten kautta. Päätöksen yhteydessä todettiin, että erityisryhmien asumispalvelut ovat osa sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta, jonka uudistaminen on kesken.

Vuoden 2014 ja 2015 aikana seutuyksikkö ja kaupunkiseudun kunnat ovat yhdessä selvittäneet kuntiin lähivuosina kohdistuvaa kehitysvammaisten asumispalveluiden järjestämistarvetta, sen suuruutta ja sitä, paljonko asumispalveluihin on tarvetta. Selvittämisen taustalla on mm. Ylisen kehitysvammalaitoksen lopettaminen. Selvitystyö on edelleen käynnissä.

Taulukko 15. Erityisryhmien investointiavustukset vuodelle 2014.

Kunta	Lainansaaja	Hanke	Asuntoja	Avustusvaraus €
Orivesi	Oriveden Kotikoivu Oy	Särkäntie 20	45	1 500 000
Pirkkala			67	3 279 436
Tampere	Tampereen tilakeskus liikelaitos	Palvelukoti Aatalo	105	4 200 000
	Tampereen tilakeskus liikelaitos	Koukkuniemen palvelukoti	33	1 600 000
	Tampereen vuokratalosäätiö	Hervannan kuurosokeat	21	2 500 000
	Tampereen seudun opiskelija-asuntosäätiö	TOAS Uusi Pappila	80	817 434
	Sopimusvuorisäätiö	Vaakonkatu 15	42	900 000
	Vanhainkoti Koivupirtin säätiö	Palvelukoti Koivupirtti	49	73 800
Yhteensä			442	14 870 670

5.4 Asuinalueohjelman toteutuminen

Toimenpide: Asuinalueohjelmaan soveltuvien kohteiden selvittäminen

Seurantakohde: valtion rahoitus asuinalueohjelmaan hyväksytyille hankkeille

Toteutus: Tampereen kaupunki hakeutui ja pääsi asuinalueiden kehittämisohjelmaan. Kaupunkiseudun muilla kunnilla ei ollut mahdollisuutta hakeutua asuinalueohjelman piiriin. Oma Tesoma (www.tampere.fi/omatesoma) on laaja-alainen Tampereen kaupunkistrategiaa ja kaupunkiseudun kasvusopimusta toteuttava kehittämissanke, joka toimii sateenvarjona useille

erilaisille osaprojekteille. Hankkeen tavoitteena on Länsi-Tampereen Tesoman asuin- ja palvelualueen elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden vahvistaminen ja uudistaminen. Hankkeen aikana kehitetään ja monipuolistetaan mm. alueen asunto-, palvelu-, harrastus-, koulutus- sekä työllistymistarjontaa. Tesomaa uudistetaan yhdessä asukkaiden, palvelunkäyttäjien ja alueen muiden toimijoiden kanssa. Hankkeen erityisenä tavoitteena on alueellisen mallin luominen ja pilotointi liittyen muun muassa osallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Osa Oma Tesoman tutkimus- ja kehittämishankkeista on kaupungin hallinnoimia, osassa kaupunki on osatoteuttajana ja osa on kumppaneiden hankkeita, joiden onnistumiselle kaupunki luo edellytyksiä. Valtion asuinalueohjelmaan kuuluu kaupungin hankkeen lisäksi myös Tampereen yliopiston ja Tampereen teknillisen yliopiston Oma Tesoman toteutusta tukevia projekteja. Tesoman kehittäminen jatkuu vuoden 2015 loppuun päättyvän ARA-hankkeen jälkeen mm. Gaika EU-rakennerahasto-ohjelmaan ja INKA-ohjelmaan kytkeytyvinä hankkeina.

Taulukko 16. Valtion rahoitus asuinalueohjelmakohteille 2013–2015.

Avustuksen saaja	Kohde	Avustus €, 2013	Avustus €, 2014	Avustus €, 2015	Avustus €, yhteensä
Tampereen kaupunki	Oma Tesoma -hankekustannusten avustus	58 440	146 080	146 000	350 520
Tampereen kaupunki	Oma Tesoma -investointiavustus	193 000		966 742	1 159 742
Tampereen yliopisto	Oma Verkko -hanke	20 694	153 429	131 730	305 853
Tampereen yliopisto	Oma Paja -hanke	97 820		4 000	101 820
Tampereen yliopisto	Osallistava budjetointi asukaslähtöisessä kaupunkisuunnittelussa		102 637	101 437	204 074
Tampereen teknillinen yliopisto	Segregaation ehkäiseminen ja alueen elinvoiman lisääminen uudistavan aluekehittämisen avulla, SEULI	22 598	90 159	95 121	207 878
Tampereen teknillinen yliopisto	Lähiökerrostalojen ja asuntojen muutossuunnittelun mallit	76 218	77 133	päättyi v. 2014	153 351
Tampereen teknillinen yliopisto	Lähiökehittämisen oppimateriaalituotanto (koskee muitakin kuin Oma Tesomaa)	22 431	117 533	125 000	264 964
Yhteensä		473 201	686 971	1 570 030	2 730 202

Vuoden 2014 aikana jatkettiin Tesoman täydennysrakentamisen yleissuunnitelman ja vireillä olevien asemakaava- ja julkisten palvelutilojen rakentamishankkeiden valmistelua (mm. koulukeskus, palloiluhalli, Tesomantorin kauppa- ja liikekeskus, keskustakortteli ja rautatiekortteli). Täydennysrakentamisen yleissuunnitelma on hyväksymiskäsittelyssä keväällä 2015, jonka jälkeen on valmiudet kortteli- ja tonttikohtaisiin asuinkorttelien asemakaavamuutoksiin kiinteistönomistajien tavoitteista riippuen. Luonnoksessa alueelle osoitetaan uutta rakentamista noin 31 000 k-m²/4 000 asukasta. Asemakaavatyön rinnalla suunnitellaan toteutettavan tontinluovutuskilpailuja.

Alueen toimijoiden välistä yhteistyötä on toteutettu alueellisten haasteiden ja nykypalveluiden epäkohtien kartoittamisessa sekä parhaiden ratkaisujen löytämisessä mm. lasten ja nuorten palveluihin, sosiaalipalveluihin ja työllisyydenhoitoon sekä rakennettuun ympäristöön liittyen. Hankkeessa pilotoitiin osallistuvan budjetoinnin menetelmää Tesomajärven puisto- ja virkistysalueen uudistamisessa. Yhteistyössä Villi Vyöhyke ry:n ja alueen asukkaiden kanssa käynnistettiin Yhteisöllinen metsäpuutarha -hanke. Asukkaiden yhteisöllisyyden vahvistumista on

lisäksi tuettu järjestämällä erilaisia kaikille avoimia tapahtumia ja saattamalla eri sukupolvia toiminnalliseen yhteistyöhön. Alueella asuvien ja toimivien nuorten kanssa on kartoitettu näkemyksiä alueen palvelujen ja toimintojen kehittämiseksi yhteistyössä Tampereen yliopiston hankkeiden kanssa. Lisäksi on suunniteltu Tesoman alueen ja Mediapoliksen välisiä yhteistyömahdollisuuksia. Media-alan koulutus on huomioitu Tesomajärven yläkoulun opetusohjelmassa ja toiminnoissa lukukaudesta 2014–2015 alkaen. Tesoman vuokratotaloyhtiöissä on toteutettu sosiaalista isännöintiä ja muuta yhteisöllistä toimintaa yhdessä alueen kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

5.5 Asumisen energiatehokkuuden parantaminen

Toimenpiteet:

- *Valtion korjaus- ja energia-avustukset, valtion avustusten kehitys*
- *Uudisrakentamisen energiatehokkuuden edistäminen neuvonnalla ja valistuksella, seudullinen neuvonta RANE*

Seurantakohde: kuntien korjausrakentamisen ja energianeuvonnan palvelujen kehittyminen

Toteutus: Kunnat toteuttavat korjausrakentamisen ja energianeuvonnan lakisääteisiä palveluita viranomaispalveluna rakennusvalvontansa kautta. Rane, eli rakentamisen ja asumisen maksuton ja puolueeton energianeuvonta palvelee pirkanmaalaisia asukkaita ja rakentajia osoitteessa www.neuvoo.fi.

Taulukko 17. Kuntien myöntämät korjaus- ja energia-avustukset 2014. Lähde: kunnat.

Kunta	Korjausavustukset 2014		Energia-avustukset 2014	
	asuntoja	€	asuntoja	€
Kangasala	31	49 454	2	4 099
Lempäälä	3	21 786	1	2 946
Nokia		19 387		8 970
Orivesi	1	8 935	0	0
Pirkkala	4	11 404	2	3 933
Tampere	29	107 100	18	43 490
Vesilahti	3	10 982	2	17 186
Ylöjärvi	10	59 091	3	6 635
Yhteensä		288 139		87 259

Taulukko 18. Tampereen seudulle 2014 myönnetty 10 % perusparannuksen käynnistysavustukset. Lähde: ARA.

	Hankkeita	Asuntoja	€
Tampere	68	3 230	7 876 224
Nokia	4	158	255 310
Pirkkala	2	108	200 430
Kangasala	3	56	131 888
Lempäälä	3	88	127 932
Ylöjärvi	1	27	35 994
Yhteensä	81	3 667	8 627 778

Tampereen kaupungin ECO2-ohjelman alla on päättynyt eri toimijoiden verkostohanke TARMO, jonka tavoitteena oli kehittää Tampereen seudun asuinalueita energiatehokkaiksi. Hankkeessa järjestettiin korjaus- ja energianeuvontaa alueen taloyhtiöille, kiinteistötoimijoille ja asukkaille. Hanke on saanut jatkohankkeen TARMO+ ajalle 3/2015–12/2017 ja se keskittyy edellisten tavoitteiden lisäksi yrityskumppaneiden saamiseen mukaan kehittämään

energiatehokkuuspalveluita. Lisäksi hankeyhteistyötä tehdään Malmön kaupungin kanssa. Vapaaehtoisesta muusta neuvonnasta huolehtii Ekokumppanit Oy yhteistyössä Motivan kanssa.

6 Elinkeinoelämän kasvun tukeminen

Elinkeinoelämän kasvun tukemiseen liittyviä toimenpiteitä toteutetaan MAL-kokonaisuudessa. Elinkeinonäkökulman roolia aiesopimuksessa on syytä vahvistaa jatkossa.

INKA-ohjelman Älykäs kaupunki ja uudistuva teollisuus -kokonaisuudessa on käynnissä useita kehityshankkeita julkis-yksityisine toteuttajineen.

Erillisenä elinkeinoelämän kasvun toimenpiteenä aiesopimuksessa on Tampere-Pirkkalan lentoaseman alueen kehittäminen. Lentokentän kakkostermiinalin remontti valmistui maaliskuussa 2015. Kunnat osallistuivat kehittämiseen 1,1 M€:lla. Helmikuussa 2015 valmistui AiRRport-työryhmän visio Tampere-Pirkkalan lentokenttätoiminnasta ja uudesta liikennejärjestelmästä.

Valtakunnallisen lentoliikennestrategian loppuraportti valmistui helmikuussa 2015. Tampere-Pirkkalan kehittäminen on siinä mukana AiRRport-konseptin myötä.

Tampere on vetovastuussa Innovatiiviset kaupungit (INKA) -ohjelman kokonaisuudesta Älykäs kaupunki ja uudistuva teollisuus. Kaupunki tarjoaa toteuttajakonsortioiden hankkeille testausalustan ja -ympäristön. Hankkeet voivat koskea älykästä liikkumista, rakentamista, infrastruktuuria tai palveluja. Yritykset kehittävät tuotteitaan tai palveluitaan hyödyntäen kaupungin tarjoamaa investointikohdetta kehitysalustana. Hankeympäristöinä on MAL-aiesopimuksessa olevia kohteita, kuten raitiotie, asemakeskus sekä muut keskustan kehittämisen piiriin kuuluvat suuret hankkeet. Vuonna 2014 Älykäs kaupunki ja uudistuva teollisuus -kokonaisuudessa oli käynnissä useita pilotteja ja tutkimushankkeita.

6.1 Tampere-Pirkkalan lentoaseman alueen kehittäminen

Toimenpiteet:

- *Valtakunnallisen lentoliikennestrategian yhteydessä selvitetään Tampere-Pirkkalan lentoaseman roolia ja liikenteen kasvunäkymiä sekä palvelutason parantamistarpeita*
- *Alueen maankäytön suunnittelun edistäminen*
- *Alueen joukkoliikennetarjonnan kehittäminen.*

Seurantakohteet:

- *LVM:n lentoliikennestrategia*
- *Alueen maankäytön suunnittelun eteneminen*
- *Alueen joukkoliikenteen kehittyminen*

Toteutus: LVM:n lentoliikenteen strategia 2015-2030 valmistui helmikuussa 2015. Strategiassa on nimetty kolme kärkihanketta alueellisten lentoasemien kehittämiseen. Näistä yksi on Tampereen AiRRport-konsepti.

AiRRport-konseptin ensimmäisen vaiheen toteuttamiseksi perustettiin työryhmä vuonna 2013. Toinen vaihe käynnistyi 2014 ja AiRRport-vision toisen vaiheen suunnitelma julkaistiin helmikuussa 2015. Konseptikeskusteluihin on osallistunut elinkeinoelämän, Tampereen kauppakamarin,

Pirkanmaan liiton, Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymän, seudun kuntien ja alueen yliopistojen edustajia sekä monia yksityishenkilöitä. AiRRport-konseptin avulla pyritään luomaan eri liikennemuodot sujuvasti yhdistäviä matkaketjuja ja kehittämään uusia palveluja toimijoiden yhteistyöllä. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa erityisesti läntisen ja keskisen Suomen saavutettavuutta ja siten elinkeinoelämän ja matkailun kytkentää globaaliin talouteen.

Lentoaseman saavutettavuus ja kehittäminen on huomioitu Rakennesuunnitelmassa 2040 sekä Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 laadinnassa.

Maakuntakaavaluonnoksessa esitetään Tampere-Pirkkalan lentoasemalle laajennettu aluevaraus, joka mahdollistaa sekä nykyisen kiitotien pidentämisen että toisen kiitotien sijoittumisen alueelle. Toinen kiitotie olisi samansuuntainen nykyisen kiitotien kanssa ja järjestelmä mahdollistaisi rinnakkaiskiitoteiden toisistaan riippumattoman käytön. Maakuntakaavan taustaselvityksenä vuonna 2014 valmistui Tampere-Pirkkalan lentoaseman melutilannevisio vuodelle 2040. Visiossa arvioidaan vuonna 2040 Tampere-Pirkkalan lentoaseman kautta matkustavan noin 5 miljoonaa matkustajaa, ja F18 Hornet -torjuntahävittäjät on ennusteessa korvattu seuraavan sukupolven torjuntahävittäjillä. Vaikka matkustajamäärän ja operaatioiden oletetaan kasvavan rajusti, on tarkentuneilla laskentamalleilla saatu lentomelualue pienempi kuin voimassa olevassa maakuntakaavassa.

Maakuntakaavan valmisteluun on myös kuulunut laaja suunnittelukokonaisuus ”Tampereen läntiset väylähankkeet”, jossa on etsitty tarkennettu sijainti Tampereen läntiselle ratayhteydelle ja sen yhdysradalle, valtatie 3 oikaisulle välillä Lempäälä-Pirkkala sekä Tampereen kaupunkiseudun 2-kehälle välillä Sääksjärvi-lentoasema (ks. kohta 7.9). Vaikka läntinen ratayhteys palvelisikin ensisijaisesti tavaraliikennettä, on rata kaikissa vaihtoehtoissa linjattu siten, että se mahdollistaa henkilöjunaliikenteen lentoasemalle. Samassa yhteydessä on laadittu väylien mahdollistaman maankäytön vaihtoehtojen tarkastelu.

Sekä rakennesuunnitelmassa että maakuntakaavan valmisteluvaiheessa lentoaseman seutu on huomioitu vahvana työpaikka-alueena. Rakennesuunnitelmassa alue profiloitiin valmistavan teollisuuden, logistiikan ja tietointensiivisen työ alueeksi, joka voi kehittyä osaamiskeskustyyppiseksi kokonaisuudeksi. AiRRport-konseptissa lentoaseman seutu kytkeytyy tehokkaasti Sarankulman messualueeseen ja Tampereen keskusta.

Maaliskuussa 2015 valmistui kakkosterminalin remontti, jonka rahoittamisessa olivat seudun kunnat mukana yli miljoonalla eurolla.

Seudun joukkoliikenneuudistuksen yhteydessä kesällä 2014 aloitettiin liikennöinti lentoasemalta Tampereen keskustan kautta Kangasalle linjanumerolla 1. Linjan vuoroväli on aamuisin ja iltaruuhkan aikaan 30 minuuttia ja muutoin 60 minuuttia. Lisäksi lentoasemalle on järjestetty suora bussiyhteys Tampereen rautatieasemalta Ryanairin lentoihin aikataulutettuna.

7 Liikkumisen tapojen uudistaminen

Kulkeutapajakauma on hitaasti muuttumassa tavoiteltuun suuntaan. Voimakkaan väestön kasvun vuoksi henkilöautoilun absoluuttinen määrä lisääntyy edelleen vaikka kulkeutapaosuuden kasvu onkin maltillisesti taittumassa. MAL-aiesopimuksen ja erillisten kehittämisohjelmien mukaiset toimenpiteet ovat edenneet sovitulla tavalla. Kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikenteen käyttöä on edistetty infrahankkeiden ja joukkoliikenneuudistuksen lisäksi useilla pienillä toimilla liikkumisen ohjauksesta älyliikenteen sovelluksiin. Seudullisen raideliikenteen kokonaisratkaisu on sisällytetty rakennesuunnitelmaan 2040 ja maakuntakaavan 2040 luonnokseen. Kaavoituksen kohdentuminen ja asuntotuotannon toteutuminen joukkoliikenteen laatuikätyville ja keskustoihin edistää osaltaan joukkoliikenteen palvelutason nostamista.

Kaupunkiseudun liikennejärjestelmän kehittämisen tavoitteena on seudun sisäisen liikenteen toimivuus ja kestävyys. Toimenpiteillä pyritään lisäämään joukkoliikenteen ja kävelyn ja pyöräilyn kulkeutapaosuuksia, tuottamaan turvallinen, tehokas ja taloudellinen kokonaisjärjestelmä sekä tukemaan maankäytön eheytyämistä.

Seurantakohde: Eri kulkumuotojen liikennemäärien kehittyminen kaupunkiseudulla

Toteutus: Vuonna 2012 valmistunut Tampereen kaupunkiseudun ja Pirkanmaan liikennetutkimus osoitti kaupunkiseudulla pitkään jatkuneen henkilöautoilun kulkeutapaosuuden maltillisen taittumisen. Vastaavasti joukkoliikenteen ja pyöräilyn kulkeutapaosuudet ovat kääntyneet nousuun.

Vuoden 2014 osalta kulkeutapajakaumaa ei ole käytettävissä. Käyttäjämäärien seuranta osoittaa Tampereen kaupungin alueella pyöräilymäärien kasvaneen vuonna 2014 noin 2 % edelliseen vuoteen verrattuna. Tampereen alueella joukkoliikenteen käyttäjämäärät säilyivät lähes ennallaan (-0,8 % vuodesta 2013). Kehyskunnissa joukkoliikenneuudistus on lisännyt joukkoliikenteen käyttöä merkittävästi. Suurinta muutos on ollut Pirkkalassa, jossa käyttäjämäärät ovat lisääntyneet noin 25–30 %. Tampereen seudun maanteillä ajoneuvoliikenteen kokonaisliikennesuorite kasvoi noin 0,6 % ja henkilöautojen liikennesuorite noin prosentin.

7.1 Liikkumisen ohjauksen kehittäminen

Toimenpide: Liikkumisen ohjauksen kehittäminen osana liikennejärjestelmätyötä

Seurantakohde: Liikkumisen ohjauksen kehittyminen kunnissa

Toteutus: Liikkumisen ohjauksella tarkoitetaan kestäväen liikkumisen eli kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen edistämistä erilaisin kannustavin toimenpitein kuten markkinoinnilla ja palveluja kehittämällä. Vuonna 2014 jatkui liikkumisen ohjauksen toiminta Tampereen kaupungin ja Liikenneviraston rahoittamana. Hankkeessa keskityttiin työmatkalipun markkinointiin työpaikoilla ja kestävien kulkumuotojen esillä pitämiseen perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa sekä sivustolla www.liikkumisenohjaus.fi. Liikkujaan viikolla kerättiin torikiertueella palautetta joukkoliikenneuudistuksesta. Liikkumisen turvallisuuteen kiinnitettiin huomiota jakamalla pyörävaloja ja heijastimia. Vuonna 2014 koulutettiin yhteistyössä Eco2-hankeen kanssa Tampereen kaupungin yksiköihin yli 200 ekotukihenkilöä. Hankkeen toteutti Ekokumppanit Oy. Vuoden 2014 aikana muodostettiin seudullinen toimintamalli ja laadittiin toimintasunnitelma vuosille 2015–2016. Liikkumisen ohjauksen toiminta jatkuu suunnitelman mukaisesti myös vuonna 2015 ja tapahtumia järjestetään Tampereen lisäksi myös seudun muissa kunnissa.

7.2 MAL-hankkeiden toteutuminen

Toimenpide: MAL-hankkeiden toteuttaminen

Seurantakohde: MAL-toimenpiteiden toteutuminen valtion ja kuntien osalta

Toteutus: Vuoden 2014 aikana on toteutettu ensimmäiset MAL-hankkeet ja jatkettu vuoden 2015 aikana toteutettavien kohteiden suunnittelua. Vuoden 2015 aikana toteutettaviin kohteisiin on varauduttu kuntien talousarvioissa ja valtion rahoituksessa. Työ etenee suunnitellusti muutamaa kohdetta lukuun ottamatta. Pirkkalan keskustan kiertoliittymä siirtyy vuodelle 2016 ja Sääksjärven autojen liityntäpysäköintialue myöhempiin vuosiin kaavavalitusten ja maanomistusolosuhteiden vuoksi. Pienten liikennejärjestelmähankkeiden toteutustilanne on esitetty seurantaraportin liitteessä 1.

7.3 Kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelman 2030 toteuttaminen

Toimenpide: Kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelman kärkitoimenpiteiden toteuttaminen

Seurantakohteet:

- *Seudullisten pyöräilyn laatukäytävien suunnittelun ja toteutuksen edistyminen*
- *Kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelman kärkitoimenpiteiden toteutuksen eteneminen*
- *Mal-rahoituksen kohdentaminen keskustojen ja seudullisten laatukäytävien kehittämishankkeisiin*

Toteutus: Tampereen kaupunkiseudun kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelman 2030 edistämisryhmä on priorisoinut kehittämisohjelmassa esitetyistä 31 kärkihankkeesta kuusi vuosien 2014–2015 aikana edistettävää toimenpidettä, joiden toteutus on aloitettu vuonna 2014. MAL-hankkeena kehitetään seudullisia pyöräilyn pääreittejä välillä Tampere-Kangasala ja Tampere-Pirkkala. Vuoden 2014 aikana tehtiin kummankin reitin rakennussuunnitelmia ja Tampere-Kangasala osuus myös pääosin toteutettiin. Pyöräilyviitoituksen kehittämisessä tehtiin yhteistyötä Liikenneministeriön, Liikenneviraston ja Helsingin kaupungin kanssa ja saatiin kokeilulupa uudentyöppisten opasteiden käytölle. Pyöräilyn seudullisesta viitoitussuunnitelmasta valmistui ensimmäinen vaihe ja Tampereen alueella käynnistettiin viitoituksen toteuttaminen perustuksien asentamisella. Kangasalan kunnan ja Ylöjärven kaupungin kävelyn ja pyöräilyn kuntakohtaiset kehittämisohjelmat valmistuivat. Ylöjärven suunnitelma toimii valtakunnallisena pilottina kuntakohtaisen suunnitelman laatimisesta. Vuonna 2014 käynnistettiin myös kävelyn ja pyöräilyn seurannan suunnittelu, josta valmistui diplomityö. Seurantasuunnitelman viimeistely jatkuu keväällä 2015. Kävelyn ja pyöräilyn käyttäjämäärien laskennat käynnistetään kesällä 2015 kaikissa seudun kunnissa. Kuntakohtaisten pyöräpysäköintinormien suunnittelu ajoittuu vuodelle 2015. Työssä hyödynnetään Tampereella vuonna 2014 käynnistettyä pysäköintipolitiikka -työtä sekä vuonna 2014 valmistunutta valtakunnallista jalankulku- ja pyöräilyväylien suunnitteluohjetta.

7.4 Joukkoliikenteen edistäminen

Toimenpiteet:

- *Palvelutarjonnan lisääminen*
- *Valtakunnallisen lippujärjestelmän kehittäminen, oheispalveluiden ja informaatiojärjestelmän parantaminen*
- *Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennetuen nostaminen*

Seurantakohteet:

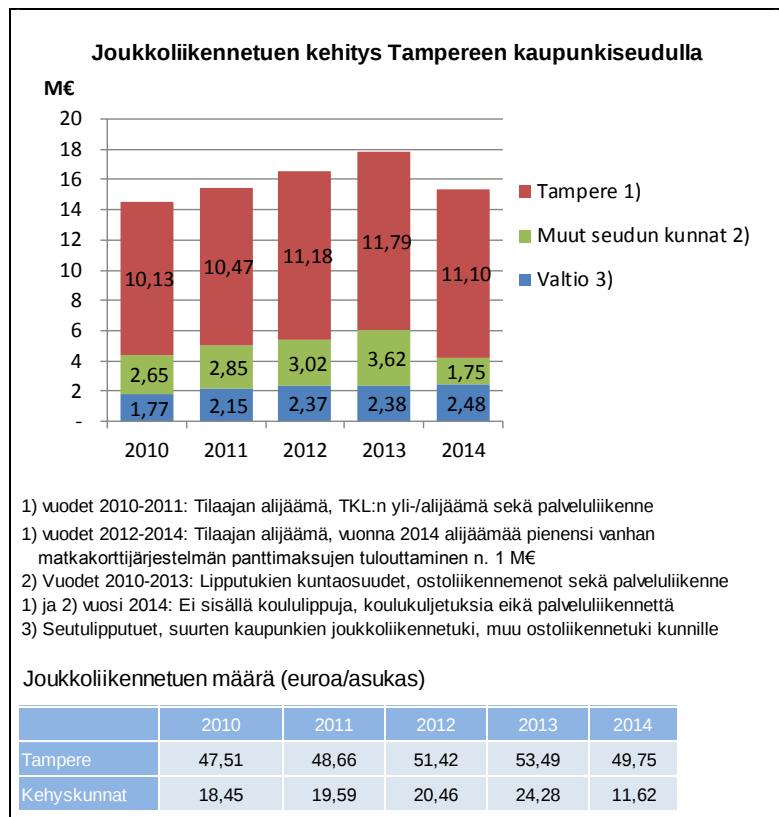
- Kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnan toimet joukkoliikenteen kehittämiseksi
- Kaupunkiseudun joukkoliikennetuen ja -matkojen määrän kehitys

Toteutus: Seudullisena viranomaisena toimiva Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta on vastannut 30.6.2014 käynnistyneen seudullisen joukkoliikenteen toteutuksesta. Seudullisen joukkoliikennekokonaisuuden muodostavat Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Pirkkalan, Tampereen ja Vesilahden liikenteet. Uudistuksessa otettiin käyttöön kolmeen vyöhykkeeseen perustuva taksajärjestelmä.

Tampereen joukkoliikenne on ollut mukana perustamassa valtakunnallista TVV Lippu- ja maksujärjestelmä Oy:tä. Yhtiön tarkoituksena on hankkia, kehittää ja ylläpitää joukkoliikenneviranomaisten yhteistä lippu- ja maksujärjestelmää. Tampereen seudulla uuteen lippujärjestelmään siirryttäneen vuonna 2016.

Kaupunkiseudun joukkoliikennetuen määrän kehitys on ollut myönteistä. Samaan aikaan kuitenkin arvonlisäveron ja polttoaineveron nousu ovat aiheuttaneet joukkoliikenteen kustannusten nousua yhteensä noin miljoona euroa vuodessa.

Vuoden 2013 matkustajamäärätietoja ei ole kattavasti käytettävissä, koska seudullisen joukkoliikenteen toteuttamiseen on osallistunut useita yrittäjiä. Matkustajamäärien ja tarjonnan seuranta on aloitettu 30.6.2014 käynnistyneestä seudullisesta liikennekokonaisuudesta. Arvioiden mukaan joukkoliikenneuudistus on lisännyt merkittävästi joukkoliikenteen käyttöä kehyskunnissa. Muutos oli suurin Pirkkalassa (noin 25-30 %), jossa lipunhinta puolittui ja vuorotarjonta kaksinkertaistui. Myös Lempäälässä ja Kangasalla käyttäjämäärät ovat lisääntyneet. Tampereella joukkoliikenteen käyttäjämäärät laskivat 0,8 % vuodesta 2013.



Lähde: Tampereen joukkoliikenne

Kuva 15. Joukkoliikennetuen kehitys Tampereen kaupunkiseudulla 2010–2014

7.5 Kaupunkiraitiotien toteutus

Toimenpiteet: Kaupunkiraitiotien toteutus Tampereelle ja seudullinen linjaus

Seurantakohteet:

- *Kaupunkiraitiotiehankkeen päätöksentekotilanne*
- *Seudullisen linjauksen päätöksentekotilanne*
- *Maankäytön kohdentuminen kaupunkiraitiotien vaikutusalueelle*

Toteutus: Vuonna 2014 valmistui Tampereen raitiotien yleissuunnitelma. Tampereen kaupunginvaltuusto päätti kesäkuussa 2014, että raitiotien suunnittelua jatketaan ja että rakentamisesta päätetään vuonna 2016. Syksyllä 2014 on kilpailutettu raitiotien toteuttaminen allianssimallilla sekä valmisteltu kalustohankinnan kilpailutusta.

Rakennesuunnitelmassa 2040 on linjattu raitiotien seudullinen laajentuminen. Vuoteen 2040 mennessä raitiotieverkosto laajenee Pirkkalaan ja Ylöjärvelle. Rakennesuunnitelmassa on osoitettu Tampereen kaupunkiseudulle vuoteen 2040 mennessä tarvittavista uusista asunnoista 50 % raitiotien vaikutusalueelle. Tampereen kaupungin alueella raitiotien vaikutusalueelle osoitetaan 71 % asuntotuotannosta.

Valtion osallistuminen Tampereen raitiotien rahoitukseen on käsitelty liikennepoliittisessa selonteossa 2012. Selonteon mukaisesti valtio on valmis tulevaisuudessa osallistumaan suurten kaupunkiseutujen, kuten Tampereen kaupunkiseudun, raideliikenneinvestointien rahoittamiseen 30 prosentin osuudella. Hankkeiden tarkat rahoitusosuudet päätetään kuitenkin tapauskohtaisesti erikseen.

Valtio on suhtautunut kannustavasti raitiotien suunnittelun jatkumiseen. Liikenneviraston myönsi maaliskuussa 2015 valtionapua kehitysvaiheen jatkosuunnitteluun. Päätös sisältää vuosille 2015–2016 arvioituihin kehitysvaiheen 10,2 milj. euron kustannuksiin valtionapua 3,06 milj. euroa. Avun piiriin lasketaan allianssin tarjouskilpailun 2. vaihe sekä varsinaisen kehitysvaiheen konsulttikustannukset. Kehitysvaiheen on määrä alkaa heinäkuussa 2015 ja alustavasti sen on arvioitu päättyvän kesäkuussa 2016.

Tampereen kaupunki ja valtio ovat solmineet raitiotien toteutuksesta aiesopimuksen 17.3.2015. Sopimuksessa valtion puolelta allekirjoittajina olivat Liikennevirasto ja Pirkanmaan ELY-keskus.

7.6 Lähijunaliikenteen kehittämisohjelman toteuttaminen

Toimenpiteet:

- *VR-seutulipun käyttöönotto*
- *Lisävuorojen hankinta*

Seurantakohteet:

- *Seutulippujärjestelmän laajentaminen juniin ja junamatkojen määrän kehitys*
- *Lähiliikenteen vuorotarjonnan kehitys*
- *Valtion ostoliikenteen kohdentuminen raideliikenteeseen*

Toteutus: Lähijunaliikenteen kehittämisohjelman toteutus on alkanut ensimmäisen vaiheen toteutumisella. Vuonna 2013 käynnistettyä VR+seutulippukokeilua jatketaan toistaiseksi Lempäälän ja Nokian asukkaille kotikuntansa ja Tampereen välisessä junaliikenteessä. Käyttäjämäärä on Nokialla vakiintunut tasolle 800-900 junamatkaa/kk. Lempäälässä käyttö lisääntyi kesän 2014

bussiuudistuksen yhteydessä keväisestä 400-500 matkasta syksyn 800-900 matkiaan kuukaudessa. Vuoden 2015 aikana ratkaistaan lippujen nettilatamisen toteutus, jonka jälkeen lippu voidaan ottaa käyttöön seudun muissakin kunnissa. Syksyllä 2014 on käynnistetty neuvottelut lisävuorojen hankinnasta mm. Nokian suunnalle osana LVM:n ja VR:n ostoliikenteen 2016–2019 sopimusneuvotteluita. Neuvottelut jatkuvat vuonna 2015.

7.7 Etelän suunnan lisäraiteiden ja seisakkeiden toteuttaminen

Toimenpide: Lisäraiteiden ja seisakkeiden suunnittelun jatkaminen

Seurantakohde: Seisakesuunnittelun ja lisäraidesuunnittelun eteneminen

Toteutus: Toijala ja Tampere välille on laadittu lisäraiteiden aluevaraussuunnitelma vuonna 2012. Suunnitelmassa varaudutaan kolmansiin ja neljänsiin raiteisiin Toijalan ja Tampereen välillä. Lisäraiteiden tarkempi suunnittelu tehdään, kun niiden rakentamiselle on osoitettu rahoitus.

Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelmassa 2040 on kuvattu raideliikenteen kokonaisratkaisu. Tavoitteena on kehittää Lempäälän ja Nokian suuntiin lähijunaliikennettä vuoteen 2030 mennessä tunnin vuorovälillä ja vuoden 2040 jälkeen 30 minuutin vuorovälillä. Uusia lähijunaliikenteen seisakkeita avataan etelän suuntaan vuoteen 2030 mennessä Sääksjärvelle ja vuoteen 2040 mennessä Rantaperkiöön, Kuljuun ja Hakkariin. Lakalaivan valtakunnallisen henkilöliikenteen aseman toteutus on ajoitettu 2030-luvulle. Rakennesuunnitelmassa Tampere-Toijala välin 3. raide on ajoitettu 2020-luvulle.

7.8 Älyliikenteen keinojen hyödyntäminen

Toimenpide: Liikenneverkon ohjauksen, häiriöhallinnan ja ajantasaisen tiedotuksen kehittäminen älyliikenteen keinoin.

Seurantakohde: Älyliikenteen kehittämisen eteneminen

Toteutus: Vuoden 2014 aikana ITS Factoryn innovaatio-, kokeilu- ja kehitysverkoston kuuluvissa yrityksissä on valmistunut useita palvelusovelluksia, joiden tavoitteena on kannustaa henkilöautoilun sijaan ympäristöystävällisempien kulkutapojen käyttöön. Tampereen kaupunki on hankkinut kansainvälisiä kontakteja ja edistänyt yritysten pääsyä eurooppalaisiin verkostoihin. Helsingissä kesällä 2014 järjestetyn ITS Europa kongressin yhteydessä toteutettiin junaretki Tampereelle. Matkan aikana esiteltiin tamperelaista alan osaamista ja tehtiin yritysvierailuja. Tampere sai näkyvyyttä myös päästessään älykkäiden kaupunkien Eurocities 2014 palkinnosta kolmen ehdokkaan joukkoon Münchenissä järjestetyssä Eurocities 2014 konferenssissa.

Vuonna 2014 käynnistyi Innovatiiviset kaupungit (INKA) -ohjelma. Tampereella on vetovastuu Älykäs kaupunki ja uudistuva teollisuus –teemassa, jonka yhtenä osana on älykäs liikenne. Älykkään liikenteen osalta vuoden 2014 on valmistunut suunnitelmat seuraavista aihekokonaisuuksista: Reaaliaikainen tilannekuva (mm. tarvittavan datan tuottaminen), Liikenne palveluna (mm. mobiilimaksaminen), Sähköisen liikenteen ratkaisut (mm. sähköbussien hankinta) sekä Liikenneverkon välityskyky ja liikenteen ohjaus (mm. liikennevalojen kaukokäyttö- ja valvontajärjestelmä sekä tietoliikenneverkon uusiminen).

Pirkanmaan ELY-keskus rakensi valtatielle 3 Sarankulmaan Tampereen ja Pirkkalan välille vuonna 2014 vaihtuvat nopeusrajoitukset. Vuonna 2014 on uusittu kaikki Kangasalan maanteiden liikennevalot ja kaikissa liittymissä on joukkoliikenne-etuudet.

7.9 Väyläinvestointien edistäminen uuden liikennepolitiikan hengessä

Toimenpiteet:

- *Yhteysvälihankkeiden toteuttamisvalmiuden parantaminen*
- *Ojala-Lamminrahka –alueen toteutumisesta valtatielle 12 Tampere-Kangasala kohdistuvien toimenpidetarpeiden ja niiden kustannusten selvittäminen*

Seurantakohteet:

- *Tiehankeiden eteneminen*
- *Oikoradan maankäyttövaraus selvityksen eteneminen*

Toteutus: Pirkanmaan ELY-keskuksessa jatkui vuonna 2014 valtatie 3 Ylöjärvi–Hämeenkyrö-välin yleissuunnitelman laatiminen. Vuonna 2014 käynnistyi valtatie 3 koko Tampere–Vaasa-yhteysvälin osalta kehityskäytäväselvitys. Vuonna 2014 ELY-keskuksessa käynnistettiin myös valtatie 12 välin Tampere–Kangasala yleissuunnitelman ja ympäristövaikutusten arvioinnin laatiminen. Vuonna 2015 käynnistetään kehityskäytäväselvitys valtatie 9 välille Tampere–Orivesi.

Oikoradan (Tampereen läntinen ratayhteys) maankäyttövarauksen vaihtoehtojen suunnittelu ja arviointi valmistui vuonna 2014 osana laajempaa kaupunkiseudun läntisten liikennehankkeiden selvitystä Pirkanmaan ELY-keskuksen, Pirkanmaan liiton ja Liikenneviraston yhteistyönä. Maakuntakaavan luonnoksessa esitetään suunnittelun perusteella vielä useampia linjausvaihtoehtoja. Radan suunnittelu jatkuu vuonna 2015 ja tavoitteena on, että maakuntakaavaehdotuksessa vaihtoehtoja ei enää ole.

8 Palveluverkon yhtenäinen tarkastelu

8.1 Seudullinen palveluverkko

Toimenpiteet:

- *Laaditaan seudulliset periaatteet palveluverkon suunnittelulle ja käytölle*
- *Kehitetään yhteisesti palveluita yhteissuunnittelualueilla*

Seurantakohteet:

- *Palveluverkon seudullisten periaatteiden hyväksyminen ja soveltaminen*
- *Palvelujen yhteinen kehittäminen*

Toteutus: Palveluverkon suunnittelun seudulliset periaatteet laadittiin ja hyväksyttiin Rakennesuunnitelman 2040 yhteydessä. Seudullisen palveluverkon ytimen muodostavat Tampereen seutukeskus, 13 alueellista keskusta (mm. kuntakeskustat) sekä 12 lähipalvelukeskusta. Periaatteiden valmistelussa kiinnitettiin huomiota keskusten vahvistamiseen, maankäytön monipuolisuuteen, julkisten ja kaupallisten palvelujen sijaintisynergiaan sekä palvelukeskittymien saavuttamiseen kestäväillä kulkumuodoilla. Paikka- ja saavutettavuusnäkökulmia täydennettiin julkisten palvelujen sisältöjä ja uudistumista koskevilla toiminnallisilla visioilla.

Raja-alueiden yhteistyöstä on raportoitu kohdassa 3.2.

Liite 1. Pienten liikennejärjestelmähankkeiden toteutustilanne

Hanke	Tavoitteet	Tilanne 3/2015
Joukkoliikenteen edistäminen, 5 Meur		
Tampere , VT 12, Teiskontien joukkoliikennekaista länteen välillä Lääkärintie - Hervannan valtavyöhyke (2,0 M€)	VT12/Teiskontien on kaupunkiseudun merkittävimpiä joukkoliikenteen laatuvaikuttajia, joka palvelee Itä-Tampereen, Oriveden ja Kangasalan alueita. Kolmella hankkeella parannetaan joukkoliikenteen sujuvuutta.	Toimenpideselvitys valmistunut 2013. Tiesuunnitelma on hyväksyttävänä Liikennevirastossa. Käynnissä katu- ja rakennussuunnitelmien laatiminen. Hankkeen kilpailutus on käynnissä. Tarjoukset tulevat sisään 9.4.2015. Hanke valmistuu viimeistelytyötä lukuunottamatta syksyllä 2015.
Tampere , VT 12 liittymä- ja kaistajärjestelyt Niihamankatu/Heikkiläntie (0,4 M€)		
Tampere , VT 12 liikennevalo-ohitus ja joukkoliikennekaista Ali-Huikkaantie - Lääkärintie (0,5 M€)		
Pysäkkiverkon kehittäminen (parantaminen, katosten rakentaminen, uudet pysäkit) (0,3 M€)	Pysäkkiverkon kehittämisellä nostetaan kaupunkiseudun joukkoliikenneinfrastruktuurin laatutasoa lukuisilla pienillä toimenpiteillä.	Tarveselvitys valmistunut 2013 ja hankekortit 2014. Toteutus 2015. Kesällä 2014 toteutettu pysäkki-informaation kehittämisen osuus (117 000 €) sekä Sääksjärven pysäkkikatoksen uusiminen ja pyöräpysäköinti (50 000 €).
Polkupyörien liityntäpysäköinnin kehittäminen (0,3 M€)	Lukuisilla pienillä toimenpiteillä korjataan liityntäpysäköinnin olemassa olevia puutteita	Linja-autopysäkkien uusimisen hanke on kilpailutettu ja tuotetoimittaja on valittu. Yli 40 pysäkkikatosta asennetaan syyskuun loppuun mennessä 2015.
Lempäälä , Liityntäpysäköintialue: VT 3 / mt 309 / mt 130 Sääksjärvi (0,2-0,5 M€)	Järjestelyillä parannetaan Sääksjärven moottoritie-liittymän pikavuoropysäkkien runsaan bussitarjonnan käytettävyyttä. Myöhemmin se palvelee myös lähijuna-aseman kehittämistä.	Pyöräpysäköinti toteutettu 2014. Kaavasyistä henkilöautojen liityntäpysäköinti siirtyy tuleviin vuosiin.
Ylöjärvi , VT3-Metsäkylä uusi joukkoliikenneväylä (0,75 M€)	Uuden väylän avulla Hämeenkyrön suunnan seutubussiliikenne palvelee Metsäkylän alueen.	Toteutettu 2014. Tot. 845 000 €.
Nokian rautatieaseman liityntäpysäköinnin kehittäminen (0,1-0,3 M€)	Toimenpiteillä korjataan olemassa olevat puutteet tärkeän lähi- ja kaukoliikenteen aseman käytettävyydessä.	Toteutettu 2014. Tot. n. 200 000 €.

Hanke	Tavoitteet	Tilanne 3/2015
-------	------------	----------------

Kävelyn ja pyöräilyn edistäminen, 2 Meur

Pirkkala-Tampere kevyen liikenteen laatukäytävä (0,8 M€)	Kuntakeskusten välille kehitettävät laatukäytävät ovat keskeisiä kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelman toimenpiteitä.	Esiselvitykset valmistuneet 2013 ja rakennussuunnitelmat 2014. Kangasalan kunta ja Tampere ovat aloittaneet Kangasalan suunnan toteutuksen 2014. Tot. 2014: Tre 320 000 €, Kangasala 80 000 €. Maanteiden osalta Pirkkalan laatukäytävän urakoitsija on valittu ja Kangasalan laatukäytävän kilpailutus käynnistymässä. Molemmat hankkeet valmistuvat syyskuussa 2015.
Kangasala-Tampere kevyen liikenteen laatukäytävä (0,8 M€)		
Seudullinen pyöräilyn viitoitus suunnitelma (0,2 M€)	Viitoitus suunnitelma on osa informaation parantamista ja kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelman mukaista edistämistä.	Viitoituksen kehittäminen käynnistetty 2013. Ensimmäisen vaiheen suunnitelmat valmistuneet 2014 ja perustusten toteutus aloitettu Tampereen alueella. Toteutus 2015. Tot. 2014: Tre n. 20 000 €
Orivesi , kevyen liikenteen väylä kantatiellä 58 välillä Uotilantie - koulukeskus (0,15 M€)	Pienellä toimenpiteellä parannetaan kävelyn ja pyöräilyn verkkoa koulukeskuksen lähellä ja kehitetään keskustaa.	Toteutettu 2014. Tot. 295 000 €.

Keskustojen kävely- ja pyöräilyolosuhteiden kehittäminen, 3 Meur

Kangasalan keskustan kehittäminen; Kangasalan tien kiertoliittymä (0,6 M€)	Toimenpiteet liittyvät laajempiin keskustan kehittämishankkeisiin ja niillä luodaan edellytykset kaupunkimaisen kävelyn ja pyöräilyn infrastruktuurin kehittämiselle eri kunnissa ja tuetaan myös joukkoliikenteen edellytyksiä.	Toteutettu 2014. Tot. 584 000 €.
Pirkkalan keskustan kehittäminen; Naistenmatkatie ja Lentoasematie kiertoliittymä, joukkoliikennejärjestelyt (0,6-1 M€)		Tie- ja rakennussuunnitelma laadittu 2014. Hankkeen toteutus siirtyy vuodelle 2016.
Ylöjärven keskustan kehittäminen, Viljakkalantie ja Kuruntien kiertoliittymä (0,6 M€)		Toteutettu 2014. Tot. 549 000 €.
Lempäälän keskustan kehittäminen; Tampereentie ja Pirkkalantien kiertoliittymä (0,6 M€)		Toteutettu 2014. Tot. 526 000 €.
Vesilahden keskustan kehittäminen, Rautialantien parantaminen (0,2 M€)		Urakka on kilpailutettu ja urakoitsija on valittu. Hanke valmistuu elokuussa 2015.

Liite 2. Asuntotuotanto hallintamuodoittain 2011-2014

Taulukot: Asuntotuotanto hallintamuodoittain 2011-2014. Suluissa MAL-aiesopimuksissa 2011-2012 ja 2013-2015 esitetyt tavoitteet. Lähteet: MAL-aiesopimukset 2011-2012 ja 2013-2015 sekä kunnat.

2011

	omistusasunnot	ARA-vuokra-asunnot	Muut (vapaarah. vuokra-asunnot, asumisoik. ym.)	Yhteensä
Kangasala	177 (153)	27 (27)	41 (10)	245 (190)
Lempäälä	178 (120)	0 (15)	0 (15)	178 (150)
Nokia	207 (100)	0 (150)	0 (50)	207 (300)
Orivesi	34 (38)	0 (5)	0 (5)	34 (48)
Pirkkala	217 (130)	31 (30)	43 (40)	291 (200)
Tampere	853 (700)	880 (900)	71 (50)	1804 (1650)
Vesilahti	29 (40)	0 (0)	0 (0)	29 (40)
Ylöjärvi	168 (196)	100 (73)	54 (54)	322 (323)
Yhteensä	1863 (1477)	1038 (1200)	209 (224)	3110 (2901)

2012

	omistusasunnot	ARA-vuokra-asunnot	Muut (vapaarah. vuokra-asunnot, asumisoik. ym.)	Yhteensä
Kangasala	197 (177)	29 (0)	44 (35)	270 (212)
Lempäälä	163 (140)	42 (15)	0 (20)	205 (175)
Nokia	247 (100)	0 (100)	0 (50)	247 (250)
Orivesi	40 (38)	0 (5)	0 (5)	40 (48)
Pirkkala	141 (151)	51 (30)	0 (40)	192 (221)
Tampere	1167 (900)	430 (770)	374 (80)	1971 (1750)
Vesilahti	37 (40)	0	0	37 (40)
Ylöjärvi	229 (183)	0 (50)	31 (50)	260 (283)
Yhteensä	2181 (1729)	552 (970)	447 (280)	3182 (2979)

2013

	omistusasunnot	ARA-vuokra-asunnot	Muut (vapaarah. vuokra-asunnot, asumisoik. ym.)	Yhteensä
Kangasala	134 (225)	0 (30)	5 (45)	139 (300)
Lempäälä	165 (134)	96 (18)	0 (27)	261 (179)
Nokia	.. (170)	72 (37)	.. (37)	223 (243)
Orivesi	33 (38)	30 (5)	0 (5)	63 (48)
Pirkkala	111 (111)	0 (15)	0 (22)	111 (148)
Tampere	1029 (1025)	188 (560)	609 (280)	1826 (1865)
Vesilahti	24 (43)	0 (3)	0 (7)	24 (53)
Ylöjärvi	131 (212)	29 (28)	0 (42)	160 (282)
Yhteensä	1657 (1959)	385 (694)	614 (464)	2807 (3117)

2014

	Omistusasunnot	ARA-vuokra-asunnot	Muut (vapaarah. vuokra-asunnot, asumisoik. ym.)	Yhteensä
Kangasala	123 (225)	49 (30)	0 (45)	172 (300)
Lempäälä	173 (134)	40 (18)	28 (27)	241 (179)
Nokia	* (170)	33 (37)	* (37)	182 (243)
Orivesi	59 (38)	0 (5)	0 (5)	59 (48)
Pirkkala	39 (111)	110 (15)	83 (22)	232 (148)
Tampere	653 (1025)	240 (560)	528 (280)	1421 (1865)
Vesilahti	14 (43)	0 (3)	9 (7)	23 (53)
Ylöjärvi	230 (212)	46 (28)	0 (42)	276 (282)
Yhteensä	1291* (1959)	518 (694)	648* (464)	2 606 (3117)

* Nokian tiedot puuttuvat